

TRŽIŠTE VELEPRODAJNOG
ZAVRŠAVANJA POZIVA U
VLASTITOJ JAVNOJ
TELEFONSKOJ MREŽI KOJA SE
PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI

2019

Prijedlog za notifikaciju Europskoj komisiji

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti

Sadržaj

1	SAŽETI PREGLED DOKUMENTA	4
2	UVOD	6
2.1	EUROPSKI REGULATORNI OKVIR ZA ELEKTRONIČKE KOMUNIKACIJE	6
2.2	ZAKON O ELEKTRONIČKIM KOMUNIKACIJAMA	7
2.3	ODNOS PREMA DRUGIM ZAKONIMA.....	8
2.4	OSVRT NA ODLUKU O ANALIZI TRŽIŠTA ZAVRŠAVANJA (TERMINACIJE) POZIVA U ODREĐENU JAVNU KOMUNIKACIJSKU MREŽU KOJE SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI POZIVA I S NJIMA POVEZANE ODLUKE	8
2.5	KRONOLOŠKI SLIJED AKTIVNOSTI	10
3	NEPOKRETNE MREŽE I MEĐUPOVEZIVANJE U REPUBLICI HRVATSKOJ.....	12
4	UTVRĐIVANJE MJERODAVNOG TRŽIŠTA	15
5	ODREĐIVANJE GRANICA MJERODAVNOG TRŽIŠTA	16
5.1	MJERODAVNO TRŽIŠTE U DIMENZIJI USLUGA	16
5.1.1	ZAMJENJIVOST NA STRANI POTRAŽNJE - MALOPRODAJNA RAZINA	16
5.1.2	ZAMJENJIVOST NA STRANI POTRAŽNJE I PONUDE - VELEPRODAJNA RAZINA	19
5.2	MJERODAVNO TRŽIŠTE U ZEMLJOPISNOJ DIMENZIJI	20
5.3	STAJALIŠTE HAKOM-A O ODREĐIVANJU MJERODAVNOG TRŽIŠTA	21
6	PROCJENA POSTOJANJA OPERATORA SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM	22
6.1	CILJ I PREDMET ANALIZE MJERODAVNOG TRŽIŠTA	22
6.2	ANALIZA PODATAKA NA TRŽIŠTU VELEPRODAJNOG ZAVRŠAVANJA POZIVA U VLASTITOJ JAVNOJ TELEFONSKOJ MREŽI KOJA SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI	22
6.2.1	TRŽIŠNI UDJEL OPERATORA NA MJERODAVNOM TRŽIŠTU	22
6.2.2	NEDOSTATAK PROTUTEŽNE KUPOVNE MOĆI.....	24
6.3	STAJALIŠTE NADLEŽNOG REGULATORNOG TIJELA O PROCJENI POSTOJANJA OPERATORA SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM	24
7	PREPREKE RAZVOJU TRŽIŠNOG NATJECANJA NA TRŽIŠTU VELEPRODAJNOG ZAVRŠAVANJA POZIVA U VLASTITU JAVNU TELEFONSKU MREŽU KOJA SE PRUŽA NA FIKSNOJ LOKACIJI.....	25
7.1	ODBIJANJE DOGOVORA /USKRAĆIVANJE MEĐUPOVEZIVANJA	25
7.2	PRENOŠENJE ZNAČAJNE TRŽIŠNE SNAGE NA OSNOVAMA NEVEZANIM UZ CIJENE.....	26
7.3	PRENOŠENJE ZNAČAJNE TRŽIŠNE SNAGE NA OSNOVAMA VEZANIM UZ CIJENE	27
7.4	NERAVNOPRAVNI POLOŽAJ HRVATSKIH OPERATORA NEPOKRETNIH MREŽA U ODNOSU NA OPERATORE IZVAN EEA ZEMALJA	30
8	REGULATORNE OBVEZE ODREĐENE OPERATORIMA SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM.....	31
8.1	OBVEZA PRISTUPA I KORIŠTENJA POSEBNIH DIJELOVA MREŽE	31

8.1.1	REGULATORNA OBVEZA PRISTUPA I KORIŠTENJA POSEBNIH DIJELOVA MREŽA ODREĐENA SVIM OPERATORIMA SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM NA OVOM MJERODAVNOM TRŽIŠTU	32
8.1.2	REGULATORNA OBVEZA PRISTUPA I KORIŠTENJA POSEBNIH DIJELOVA MREŽE ODREĐENA SAMO HT-U KAO OPERATORU SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM NA OVOM MJERODAVNOM TRŽIŠTU	33
8.2	OBVEZA NEDISKRIMINACIJE	35
8.3	OBVEZA TRANSPARENTNOSTI	36
8.4	OBVEZA NADZORA CIJENA I VOĐENJA TROŠKOVNOG RAČUNOVODSTVA.....	41
8.5	OBVEZA RAČUNOVODSTVENOG RAZDVAJANJA.....	45
9	<u>POPIS SLIKA.....</u>	47
10	<u>POPIS TABLICA.....</u>	47
11	<u>PRIVICI</u>	48
11.1	PRIVITAK 1 – ARHITEKTURA IP MEĐUPOVEZIVANJA	48
11.2	PRIVITAK 2 – OPERATORI SA ZNAČAJNOM TRŽIŠNOM SNAGOM NA MJERODAVNOM TRŽIŠTU.....	52
11.3	PRIVITAK 3 – PREGLED REGULATORNIH OBVEZA	53
11.4	PRIVITAK 4 - MIŠLJENJE AGENCIJE ZA ZAŠTITU TRŽIŠNOG NATJECANJA	54
11.5	PRIVITAK 5 – KOMENTARI NA DOKUMENT ANALIZE.....	59

1 Sažeti pregled dokumenta

HAKOM¹ je nacionalna regulatorna agencija za obavljanje regulatornih i drugih poslova u okviru djelokruga i nadležnosti određenih ZEK-om². U okviru svojih nadležnosti, HAKOM je zadužen za područje tržišnog natjecanja u elektroničkim komunikacijama te sukladno članku 52. ZEK-a HAKOM provodi postupak analize tržišta.

U provedbi postupka analize tržišta, HAKOM najprije utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj (ex-ante) regulaciji u skladu sa člankom 53. ZEK-a. Potom, u skladu sa člankom 54. ZEK-a, određuje mjerodavna tržišta i procjenjuje postojanje jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom tržištu, u svrhu ocjene djelotvornosti tržišnog natjecanja na mjerodavnom tržištu. Na temelju rezultata provedene analize bit će određene, izmijenjene, zadržane ili ukinute regulatorne obveze navedene u člancima od 58. do 65. ZEK-a.

HAKOM je u provedbi predmetnog postupka analize tržišta, koji je propisan člankom 52. ZEK-a, osobito vodio računa o primjeni Preporuke o mjerodavnim tržištima i o mjerodavnim Smjernicama za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage³.

Uzimajući u obzir da je predmetno mjerodavno tržište prepoznato unutar mjerodavne Preporuke o mjerodavnim tržištima, nije bilo potrebe za provođenjem postupka iz članka 53. stavka 2. ZEK-a (Test tri mjerila) kako bi utvrdio je li ono podložno prethodnoj regulaciji.

U procesu određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju te na temelju rezultata provedene analize odredio 27 mjerodavnih tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora iz Privitka 2, neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.

Također, HAKOM je odredio da je, u zemljopisnoj dimenziji, mjerodavno tržište za uslugu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Nakon što je odredio mjerodavno tržište, HAKOM je na temelju mjerila potrebnih za procjenu operatora sa značajnom tržišnom snagom iz članka 55. stavka 3. ZEK-a, odredio operatore sa značajnom tržišnom snagom na način da je svakog od operatora odredio kao operatora sa značajnom tržišnom snagom na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu mrežu. U Privitku 2 ovog dokumenta navedeni su operatori sa značajnom tržišnom snagom.

Slijedom svega navedenog, HAKOM je, na temelju prepreka koje se mogu pojaviti na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj

¹ Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti

² Zakon o elektroničkim komunikacijama (NN br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14 i 72/17)

³ Smjernice za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage na temelju regulatornog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge, OJ C 159/1; 7. svibnja 2018

lokaciji i na pripadajućem maloprodajnom tržištu na koje operator sa značajnom tržišnom snagom može prenijeti svoju značajnu tržišnu snagu, odredio HT-u sljedeće regulatorne obveze:

- obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže;
- obveza nediskriminacije;
- obveza transparentnosti uz objavu standardne ponude međupovezivanja;
- obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva;
- obveza računovodstvenog razdvajanja

dok je ostalim operatorima sa značajnom tržišnom snagom odredio regulatorne obveze kako slijedi:

- obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže;
- obveza nediskriminacije;
- obveza transparentnosti uz obvezu objave minimalne ponude uvjeta međupovezivanja;
- obveza nadzora cijena.

Tablični prikaz regulatornih obveza prikazan je u Pravitku 3 ovog dokumenta.

2 Uvod

2.1 Europski regulatorni okvir za elektroničke komunikacije

Europska komisija je u ožujku 2002. usvojila četiri direktive koje predstavljaju Regulatorni okvir iz 2002. na području elektroničkih mreža i komunikacijskih usluga, a peta direktiva, koja također predstavlja Regulatorni okvir, usvojena je u listopadu 2002. Direktive su sljedeće:

- Direktiva 2002/19/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o pristupu i međusobnom povezivanju elektroničkih komunikacijskih mreža i pripadajuće opreme („*Direktiva o pristupu*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/20/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o ovlaštenju na području elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga („*Direktiva o ovlaštenju*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/21/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o zajedničkom regulatornom okviru za elektroničke komunikacijske mreže i usluge („*Okvirna direktiva*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/140/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/22/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o univerzalnoj usluzi i pravima korisnika vezanim uz elektroničke komunikacijske mreže i usluge („*Direktiva o univerzalnoj usluzi*“); izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.
- Direktiva 2002/58/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o obradi osobnih podataka i zaštiti privatnosti u elektroničkom komunikacijskom sektoru („*Direktiva o privatnosti u elektroničkim komunikacijama*“), izmijenjena i dopunjena Direktivom 2009/136/EZ Europskog parlamenta i Vijeća od 25. studenoga 2009.

Namjera direktiva Europske komisije jest promicanje harmonizacije u području elektroničkih komunikacija. Europska komisija je 2009. usvojila i uredbu 1211/2009 o osnivanju posebnog tijela europskih regulatora za elektroničke komunikacije i njegovog Ureda (BEREC) koja je neposredno primjenjiva u državama članicama.

Na temelju prvog odlomka članka 15. Okvirne direktive (Direktiva 2002/21/EC), Europska komisija je usvojila Preporuku (2014/710/EU) od 9. listopada 2014. o mjerodavnim tržištima čime je zamijenjena Preporuka (2007/879/EC) od 17. prosinca 2007. o mjerodavnim tržištima na području elektroničkih komunikacija podložnima prethodnoj regulaciji⁴.

⁴ OJ L344/65; 28. prosinca 2007.

U provedbi postupka analize tržišta, HAKOM je primijenio i Preporuku o regulaciji cijena završavanja poziva⁵.

2.2 Zakon o elektroničkim komunikacijama

Sve prethodno navedene direktive implementirane su u hrvatsko zakonodavstvo kroz ZEK kojim se, između ostalog, propisuju uvjeti obavljanja djelatnosti elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga. HAKOM, primjenom odredaba ZEK-a, osigurava uvjete za djelotvorno tržišno natjecanje, odnosno omogućava jednake uvjete za sve operatore koji djeluju na tržištima elektroničkih komunikacija. ZEK propisuje postupak analize tržišta na način kako slijedi.

Utvrđivanje mjerodavnih tržišta podložnih prethodnoj regulaciji u skladu je s člankom 53. ZEK-a uz primjenu važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima. Važeća preporuka sadrži četiri tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, pa je HAKOM u mogućnosti, bez dokazivanja da su istodobno zadovoljena tri mjerila (Test tri mjerila), prethodno regulirati samo ta četiri tržišta. Međutim, u skladu s člankom 53. stavkom 2. ZEK-a, HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta koja su specifična za područje elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u RH podložna prethodnoj regulaciji ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena sljedeća tri mjerila:

1. prisutnost visokih i trajnih zapreka za ulazak na tržište, strukturne, pravne ili regulatorne prirode;
2. struktura tržišta koja ne teži razvoju djelotvornog tržišnog natjecanja unutar odgovarajućeg vremenskog okvira;
3. primjena mjerodavnih propisa o zaštiti tržišnog natjecanja sama po sebi ne omogućuje na odgovarajući način uklanjanja nedostataka na tržištu.

U nastavku se provodi postupak koji se sastoji od određivanja mjerodavnog tržišta i procjene postojanja jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom na tom mjerodavnom tržištu. U svrhu određivanja mjerodavnog tržišta, prema članku 54. ZEK-a, HAKOM utvrđuje dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju tržišta, vodeći osobito računa o mjerodavnim Smjernicama za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage te o mjerodavnoj pravnoj stečevini EU iz područja tržišnog natjecanja.

Po određivanju mjerodavnog tržišta u objema navedenim dimenzijama, HAKOM, u suradnji s AZTN-om, sukladno članku 54. stavku 5. ZEK-a, ocjenjuje djelotvornost tržišnog natjecanja na tom tržištu. U slučaju nedostatka djelotvornog tržišnog natjecanja, HAKOM, sukladno članku 55. ZEK-a, procjenjuje postoji li na tom mjerodavnom tržištu operator/operatori sa značajnom tržišnom snagom te ukoliko da HAKOM donosi odluku kojom svakom operatoru sa značajnom tržišnom snagom određuje najmanje jednu regulatornu obvezu iz članaka 58. do 65. ZEK-a.

Odluku u navedenom postupku, HAKOM je prethodno obavezan notificirati Europskoj komisiji.

⁵ Commission Recommendation on the Regulatory Treatment of Fixed and Mobile Termination Rates in the EU (2009/396/EC), OJ L 124/67; 7. svibnja 2009.

Zaključno, predmetno tržište *veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji* navedeno je u važećoj Preporuci o mjerodavnim tržištima, stoga je HAKOM u mogućnosti isto prethodno regulirati, a samim time i utvrditi bez dokazivanja da su istodobno zadovoljena tri mjerila navedena u članku 53. stavku 2. ZEK-a.

2.3 Odnos prema drugim zakonima

Sukladno članku 6. stavku 4. ZEK-a, HAKOM, između ostalih, osobito surađuje s AZTN-om. AZTN je pravna osoba s javnim ovlastima koja samostalno i neovisno obavlja poslove u okviru djelokruga i nadležnosti određenih Zakonom o zaštiti tržišnog natjecanja⁶ za što odgovara Hrvatskom saboru.

Zakonska je mogućnost HAKOM-a u postupku analize tržišta, a sukladno članku 54. stavku 5. ZEK-a, zatražiti mišljenje AZTN-a na prijedlog odluke o određivanju mjerodavnog tržišta i procjene postojanja jednog ili više operatora sa značajnom tržišnom snagom. U okviru suradnje s AZTN-om, HAKOM od AZTN-a traži mišljenje ili predlaže pokretanje postupka pred AZTN-om u svim slučajevima sprečavanja, ograničavanja ili narušavanja tržišnog natjecanja, u skladu s posebnim zakonom kojim je uređena zaštita tržišnog natjecanja.

2.4 Osvrt na odluku o analizi tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji poziva i s njima povezane odluke

U ožujku 2015. HAKOM je donio [odluku](#) u postupku analize tržišta⁷ te u skladu s navedenim odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju mjerodavnog tržišta veleprodajnog završavanja (terminacije) poziva u vlastitoj javnoj komunikacijskoj mreži koje se pruža na fiksnoj lokaciji.

Nakon što je odredio mjerodavno tržište, HAKOM je, na temelju mjerila potrebnih za procjenu operatora sa značajnom tržišnom snagom iz članka 55. stavka 3. ZEK-a, trgovačka društva: Amis Telekom d.o.o., Btnet d.o.o., Fenice telekom grupa d.o.o., H1 Telekom d.d., HT-Hrvatske telekomunikacije d.d., Iskon Internet d.d., Magić net d.o.o., Metronet d.o.o., Metronet telekomunikacije d.d., Net-Connect d.o.o., Omonia d.o.o., OT-Optima Telekom d.d., Softnet d.o.o., Optika kabel TV d.o.o., Orinoco d.o.o., Skvid d.o.o., Softnet d.o.o., VIPnet d.o.o. i Terrakom d.o.o. odredio operatorima sa značajnom tržišnom snagom te istima odredio regulatorne obveze na temelju utvrđenih nedostataka na tržištu. Prethodno spomenuto je detaljno obrazloženo u dokumentu [„Tržišta završavanja \(terminacije\) poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koje se pruža na fiksnoj lokaciji“](#).

Navedenom analizom HAKOM je uveo segmentiranu regulatornu obvezu nadzora cijena terminacije ovisno o A broju, i to na način se obveza nadzora cijena primjenjuje samo za uslugu završavanja poziva započelih s A brojeva koji pripadaju nekom od nacionalnih ili EEA operatora, neovisno o mreži u kojoj je poziv započeo⁸. Istovremeno, cijene terminacije za

⁶ „NN“ br 79/09

⁷ KLASA: UP/I-344-01/14-03/14; URBROJ: 376-11-15-12

⁸ Operatoru koji ima mogućnost raspoznavanja A broja isti mora biti vidljiv, ispravan i potpun.

uslugu završavanja poziva započelih s A brojeva koji pripadaju nekom od operatora izvan EEA područja, neovisno o mreži u kojoj je poziv započeo, određuju se na komercijalnoj osnovi.

U prosincu 2015. HAKOM je donio [odluku](#)⁹ o izmjeni Analize tržišta završavanja (terminacije) poziva u određenoj javnoj komunikacijskoj mreži koje se pruža na fiksnoj lokaciji, u kojoj se dodatno određuju sljedeća trgovačka društva Akton d.o.o. i Vocalis d.o.o. operatorima sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu te im se propisuju regulatorne obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, obveza nediskriminacije, obveza transparentnosti uz obvezu objave minimalne ponude uvjeta međupovezivanja te obveza nadzora cijena.

U rujnu 2016. HAKOM je donio [odluku](#)¹⁰ kojom su propisane nove cijene veleprodajnog završavanja poziva u javnoj komunikacijskoj mreži HT-a i ostalih operatora koji su proglašeni operatorima sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu, a koje su izračunate na temelju *bottom-up* troškovnog modela uz primjenu *pure* LRIC pristupa u iznosu od 0,88 lipa/minuta u vrijeme jakog prometa i 0,44 lipa/minuta u vrijeme slabog prometa. HAKOM je istom odlukom propisao da će se navedene cijene završavanja poziva početi primjenjivati od 1. srpnja 2017.

U svibnju 2015., HAKOM je donio [odluku](#)¹¹ i [Dokument o uvjetima IP međupovezivanja](#) kojim su detaljnije propisani uvjeti IP međupovezivanja između nepokretnih mreža. Navedena odluka i Dokument o uvjetima IP međupovezivanja su ažurirani novom [odlukom](#)¹² i [Dokumentom o uvjetima IP međupovezivanja](#) iz veljače 2017. na način da odražavaju trenutnu situaciju na tržištu IP međupovezivanja između nepokretnih mreža te [odlukom](#)¹³ i Dokumentom o uvjetima IP međupovezivanja iz veljače 2018., na način da odražavaju specifičnosti IP međupovezivanja s pokretnim mrežama u Republici Hrvatskoj.

HAKOM je u studenom 2016. donio [riešenje](#)¹⁴ kojim se djelomično usvojio zahtjev H1 i naložilo se Optimi da u roku od 15 dana od zaprimanja odluke izda H1 odobrenje za izdane račune za naknadu za interkonekcijski promet za indirektnu međunarodnu terminaciju za razdoblje od rujna 2015. do siječnja 2016., na način da od spornog iznosa kao promet izvan EU/EEA obračuna samo one stavke u kojima su povratnim pozivom dobiveni signalizacijski odgovori *Invalid number format* i *Unallocated (unassigned) number*, pozive započete iz mreže operatora Fenice Telekom i pozive započete iz određenog numeracijskog raspona belgijskog operatora Proximus. Naime, između Optime i H1 je u ožujku 2016. došlo do spora vezano uz obračun interkonekcijskog prometa za indirektnu međunarodnu terminaciju tijekom kojeg su obje strane pokrenule regulatorne sporove. Kao razlog osporavanja navedenih potraživanja H1 je naveo postupanje po kojem Optima prilikom naplate završavanja glasovnih poziva u svoju mrežu dodatno obračunava pojedini EU/EEA promet kao promet izvan EU/EEA, bez dostave jasnih specifikacija takvog obračuna. HAKOM smatra da sustav povratnog poziva koji je radila Optima može biti odgovarajući mehanizam za

⁹ KLASA: UP/I-344-01/15-05/13; URBROJ: 376-11-15-13

¹⁰ KLASA: UP/I-344-01/16-05/10; URBROJ: 376-11-16-8

¹¹ KLASA:UP/I-344-01/15-03/04; URBROJ: 376-11-15-09

¹² KLASA:UP/I-344-01/15-03/04; URBROJ: 376-11-17-10

¹³ KLASA: UP/I-344-01/15-03/04; URBROJ: 376-11-18-15

¹⁴ KLASA: UP/I-344-08/16-03/07; URBROJ: 376-04-16-8

dotatnu provjeru rezultata sustava raspoznavanja A broja. Međutim, nesporno je da su povratnim pozivima zaprimljeni dopušteni signalizacijski odgovori koji ne dokazuju da je nužno riječ o broju koji je neispravan odnosno broju koji ne dolazi s EU/EEA destinacije. HAKOM je usvojio one navode Optime da je riječ o izvan EU/EEA brojevima u slučaju onih poziva za koje je zaprimljen signalizacijski odgovor *Invalid number format* i *Unallocated (unassigned) number* te je odlučio kako je gore navedeno.

Nadalje, HAKOM je u svibnju 2018. donio [riešenje](#)¹⁵ kojim se odbija zahtjev trgovačkog društva Terrakom d.o.o. protiv trgovačkog društva Tele2 d.o.o. vezano uz obračun interkonekcijskog prometa za indirektnu međunarodnu terminaciju za razdoblje svibanj 2017. do rujna 2017. kao neosnovan. U navedenom sporu Terrakom smatra kako je Tele2 sporni promet pogrešno obračunavao prema cijenama za non-EU/EEA promet, da je iz CDR zapisa dostavljenih od strane Tele2 i vlastite evidencije poziva razvidno kako je riječ o pozivima s EU brojeva. Analizom svih relevantnih činjenica u predmetnom postupku HAKOM je utvrdio da je zahtjev Terrakom-a neosnovan iz niza razloga koji su opisani predmetnim rješenjem. Ovdje, ilustracije radi, navodimo samo jedan od tih razloga, a to su dostavljeni rezultati ankete koju je Tele2 proveo nad svojim korisnicima kojima su upućivani pozivi sa spornih A brojeva, iz kojih proizlazi da pojedini pozivi nisu upućivani iz Slovenije, pri čemu su se neki očitovali da je riječ o pozivima iz non-EU zemalja, kao primjerice država iz Afrike, Srbije, Koreje.

2.5 Kronološki slijed aktivnosti

Sukladno članku 52. stavku 2. ZEK-a, s obzirom da je od trenutka donošenja odluke o završenom postupku analize iz članka 52. stavka 1. ZEK-a prošlo razdoblje od tri godine, HAKOM je započeo postupak analize ovog mjerodavnog tržišta. Ovo je četvrti krug Analize tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji. Prethodna tri kruga mjerodavne analize provedena su 2009., 2013. i 2015.

S obzirom da je od trenutka donošenja odluke o završenom postupku analize tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji prošlo razdoblje od tri godine, HAKOM je 26. travnja 2018. od operatora iz nepokretnih mreža zatražio dostavu dodatnih podataka potrebnih za provođenje postupaka analize tržišta, uz postojeće podatke koji su prikupljeni u okviru tromjesečnih upitnika. Predmetni podaci odnose se na razdoblje od drugog polugodišta 2014. do drugog polugodišta 2017. te su zatraženi na šestomjesečnoj razini.

S tim u vezi, HAKOM je 27. rujna 2018. donio prijedlog odluke čiji je sastavni dio ovaj dokument. Kako bi se svim zainteresiranim stranama omogućilo davanje mišljenja, primjedaba i prijedloga u vezi s predloženim mjerama HAKOM je proveo javnu raspravu predviđenu člankom 22. ZEK-a. Postupak javne rasprave trajao je od 27. rujna do 22. listopada 2018. te su zaprimljeni komentari HT-a, A1 Hrvatska, Iskona i Optime.

U tijeku javne rasprave, HAKOM je utvrdio da operatori Dialoga, Raystorm, 4Tel, Siol, IT Jedan, Chaos, iProjekt, Primo Teh, VM Telekom i Nexcom, imaju potpisan ugovor o

¹⁵ KLASA: UP/I-344-08/17-03/05; URBROJ: 376-04-18-35

međupovezivanju, a što je osnova da isti operatori budu određeni operatorima sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu. Stoga je HAKOM dopunio prijedlog odluke na način da se Dialoga, Raystorm, 4Tel, Siol, IT Jedan, Chaos, iProjekt, Primo Teh, VM Telekom i Nexcom odrede operatorima sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu.

Slijedom navedenog, HAKOM je 30. listopada 2018. otvorio drugi krug javne rasprave o dopunjenom prijedlogu odluke i pripadajućem Dokumentu. Drugi krug javne rasprave proveden je u razdoblju od 30. listopada do 14. studenog 2018.

U prvom krugu javne rasprave HAKOM je zaprimio komentare od HT-a, A1, Iskona i Optime, a u drugom krugu od Terrakoma. Odgovori na komentare nalaze se u Priritku 5. ovog dokumenta.

Isto tako, sukladno članku 54. stavku 5. ZEK-a, HAKOM je zatražio mišljenje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja o oba prijedloga odluke. Mišljenja Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja nalaze se u Priritku 4 ovog dokumenta.

3 Nepokretne mreže¹⁶ i međupovezivanje u Republici Hrvatskoj

HT je najveći operator koji pruža javno dostupnu telefonsku uslugu u nepokretnoj javnoj komunikacijskoj mreži. HT navedenu uslugu pruža putem IMS tehnologije tj. ista je temeljena na IP protokolu. Naime, HT je završio s postupkom modernizacije svoje elektroničke komunikacijske infrastrukture na način da je prešao s PSTN hijerarhije na hijerarhiju mreža nove generacije (NGN).

Kroz godine u kojima je bio monopolist, HT je razvio TDM/PSTN mrežu koja je u početku bila pretežno fokusirana na pružanje javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj mreži na koju je kasnije nadograđivao druge tipove elektroničkih komunikacijskih usluga kao što su podatkovne komunikacije (internet, VoIP, IPTV). Migracija s TDM/PSTN na IP/IMS započela je u HT-u 2010., te su PSTN i IMS mreže radile paralelno sve do 1. siječnja 2016. kada je HT u potpunosti prešao na IMS. Navedena migracija je podrazumijevala postupno gašenje lokalnih pristupnih centrala, odnosno gašenje lokalnih pristupnih točaka. Rješenjem od 17. lipnja 2013¹⁷. HAKOM je odobrio plan gašenja lokalnih centrala te utvrdio veleprodajne i druge uvjete za gašenje lokalnih centrala.

Ostali operatori na tržištu imaju mrežu većinom zvjezdaste arhitekture, s glavnim čvorovima u Zagrebu, Osijeku, Rijeci i Splitu. Njihove se mreže uglavnom sastoje od PSTN pristupnika (eng. *gateway*), softverskog/programskog preklopnika/komutatora (eng. *softswitch*) i dr. te se temelje na MPLS/IP tehnologiji. Dakle, u RH alternativni operatori od početka imaju elektroničku komunikacijsku mrežu temeljenu na IP tehnologiji. Sve do trenutka do kada HT nije počeo omogućavati IP međupovezivanje sa svojom mrežom, alternativni operatori su bili povezani s HT-ovom mrežom putem TDM međupovezivanja, iako se mreža alternativnih operatora temeljila na IP tehnologiji. Drugim riječima, na strani alternativnih operatora radila se pretvorba s IP na PSTN prijenos samo u svrhu međupovezivanja.

Iako je od 1. siječnja 2016. mreža HT-a temeljena na IP tehnologiji kao i mreže alternativnih operatora, HT je prethodnom analizom ovog mjerodavnog tržišta bio obvezan osigurati paralelno TDM i IP međupovezivanje s nepokretnim mrežama do kraja 2017. Trenutno postoji još nekoliko operatora nepokretnih mreža s kojima HT ostvaruje TDM međupovezivanje, međutim HT je u postupku prelaska na potpuno IP međupovezivanje. U tom smislu, u slučaju zaprimanja novih zahtjeva za međupovezivanje s nepokretnom mrežom HT-a u razdoblju dok još nije dovršen postupak gašenja TDM kapaciteta, opravdano je takvo novo međupovezivanje omogućavati isključivo temeljem IP međupovezivanja, a sve kako bi se potaknula implementacija IP međupovezivanja, s obzirom da će IP međupovezivanje ubrzo postati i jedino dostupno.

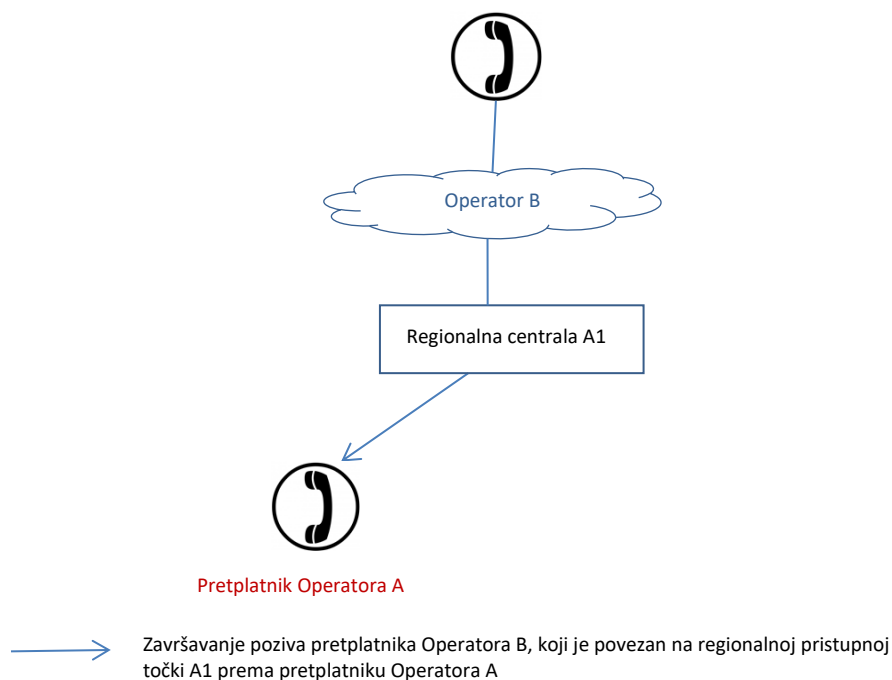
¹⁶ Pojam „nepokretna mreža“ odnosi se na javne komunikacijske mreže na fiksnoj lokaciji

¹⁷ KLASA: UP/I-344-01/12-05/24, URBROJ: 376-11/13-25

Arhitektura mreže HT-a za potrebe TDM međupovezivanja

Usluga veleprodajnog završavanja poziva sastoji se od prenošenja poziva od prve pristupne točke mreže na koju je spojen drugi operator pa do krajnjeg korisnika. Od 1. siječnja 2016. HT ima samo jednu pristupnu razinu za potrebe TDM međupovezivanja, i to regionalnu. Navedeno je prikazano na sljedećoj slici:

Slika 1 Usluga završavanja u HT-ovu mrežu od 1.siječnja 2016.

Dakle, arhitektura mreže HT-a za potrebe TDM međupovezivanja sastoji se samo od nekoliko regionalnih centrala (eng. *single tandem*). U svrhu međupovezivanja, mreža HT-a je podijeljena na 2 regionalna pristupna područja: Zagreb i Osijek, s mogućnošću povezivanja na MGW (eng. *Media Gateway*) i u regionalnim točkama Rijeka i Split. Unutar svakog regionalnog pristupnog područja HT i dalje ima uspostavljenih više pristupnih regionalnih točaka preko kojih operatori ostvaruju međupovezivanje, a kako je prikazano sljedećom tablicom:

Tablica 1 Prikaz regionalnih pristupnih točaka HT-a

Regionalno pristupno područje	Regionalna pristupna točka (oznaka centrale)	Grad
Zagreb	TC1	Zagreb
Zagreb	MGW RI	Rijeka
Osijek	TC Đakovo	Đakovo
Osijek	MGW ST	Split
Osijek	TC Osijek	Osijek

Arhitektura HT-ove mreže za potrebe IP međupovezivanja

Kao što je već navedeno, HT je trenutno u postupku prelaska na potpuno IP međupovezivanje. U svibnju 2015. HAKOM je donio odluku i Dokument o uvjetima IP međupovezivanja kojim su detaljnije propisani uvjeti IP međupovezivanja između nepokretnih mreža, a koji je izmijenjen u veljači 2017. i u veljači 2018.

Zbog ostvarenja visoke raspoloživosti, operatori su dužni povezati se putem minimalno dvije IP veze u dvije različite točke, neovisno povezuju li se unutar istog grada ili u različitim gradovima¹⁸. Također, dužni su uspostaviti minimalno dva SIP (eng. *Session Initiation Protocol*) linka, neovisno radi li se o dva aktivna SIP linka ili jedan aktivan SIP link i jedan *standby* SIP link.

U Pravitku 1 ovog dokumenta su navedeni prijedlozi mogućih arhitektura IP međupovezivanja.

¹⁸ sukladno uvjetima za IP povezivanje pojedinog operatora

4 Utvrđivanje mjerodavnog tržišta

Temeljem članka 53. stavka 1. ZEK-a, HAKOM utvrđuje mjerodavna tržišta podložna prethodnoj regulaciji, a vodeći računa o Preporuci o mjerodavnim tržištima iz članka 52. stavka 6. ZEK-a.

Isto tako, u skladu s člankom 53. stavkom 2. ZEK-a HAKOM može odlukom utvrditi da su i druga mjerodavna tržišta, osim mjerodavnih tržišta iz Preporuke o mjerodavnim tržištima, podložna prethodnoj regulaciji, ako su na tim tržištima istodobno zadovoljena tri mjerila.

Sukladno članku 53. stavku 1. ZEK-a, HAKOM je utvrdio mjerodavno tržište:

- *veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji.*

Navedeno tržište je dio važeće Preporuke o mjerodavnim tržištima, što znači da je Europska komisija zaključila da su na mjerodavnom tržištu istodobno zadovoljena potrebna tri mjerila, te na taj način utvrdila da je mjerodavno tržište podložno prethodnoj regulaciji.

5 Određivanje granica mjerodavnog tržišta

Pri određivanju mjerodavnog tržišta, odnosno dimenzije usluga i zemljopisne dimenzije, polazi se od utvrđivanja zamjenjivosti na strani ponude i zamjenjivosti na strani potražnje. Pomoću zamjenjivosti na strani potražnje utvrđuju se usluge koje korisnici smatraju zamjenskim uslugama. Zamjenska usluga je svaka usluga koja s obzirom na svoja svojstva, cijenu, namjenu i navike korisnika može zamijeniti drugu uslugu i na taj način zadovoljiti istorodnu potrebu korisnika. S druge strane, zamjenjivost na strani ponude ukazuje na spremnost operatora da u kratkom, odnosno srednjem roku, ponudi istovjetnu uslugu bez izlaganja značajnim dodatnim troškovima.

Za razliku od potencijalne konkurencije, kod zamjenjivosti na strani ponude aktivni operator odmah reagira na povećanje cijene. Naime, potencijalni konkurenti trebaju više vremena kako bi počeli nuditi istovjetnu uslugu na tržištu. Nadalje, u slučaju postojanja zamjenjivosti na strani ponude već aktivni operatori se ne izlažu značajnim dodatnim troškovima, a ulazak potencijalnih konkurenata podrazumijeva značajne nenadoknadle troškove (eng. *sunk cost*).

Nadalje, isto mjerodavno tržište čine sve usluge koje su međusobno zamjenjive, bilo na strani potražnje ili na strani ponude.

5.1 Mjerodavno tržište u dimenziji usluga

Potražnja za uslugom veleprodajnog završavanja poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji proizlazi iz potražnje za uslugom poziva na maloprodajnoj razini. Stoga je HAKOM pri utvrđivanju dimenzije usluga mjerodavnog tržišta veleprodajnog završavanja poziva koja se pruža na fiksnoj lokaciji, smatrao prikladnim, utvrditi zamjenske usluge na veleprodajnom tržištu razmatrajući načine putem kojih operatori na maloprodajnom tržištu omogućavaju krajnjem korisniku primanje poziva uvažavajući pritom budući razvoj tržišta.

5.1.1 Zamjenjivost na strani potražnje - maloprodajna razina

Učinci zamjenjivosti na strani potražnje na maloprodajnoj razini predstavljaju učinke zamjenjivosti javno ponuđenih elektroničkih komunikacijskih usluga na mjerodavnom tržištu zbog kojih korisnici mogu odgovoriti na povećanje cijene jedne usluge prelaskom na potrošnju druge usluge istog operatora ili iste, odnosno zamjenskih usluga ostalih operatora na mjerodavnom tržištu. Drugim riječima, zamjenjivost na strani potražnje događa se u trenutku kada korisnik određene usluge prelazi na druge, zamjenske usluge kao odgovor na relativno povećanje cijene usluge koju koristi.

U teoriji, ako operator koji nudi uslugu poveća cijenu te usluge, korisnici su u mogućnosti prijeći na zamjenske usluge drugih operatora te operatora koji je povisio cijenu svojih usluga prisiliti da cijene vrati na razinu na kojoj su bile iz razloga što će u suprotnom početi gubiti korisnike, a samim time i tržišni udjel. Što je zamjenjivost na strani potražnje jače izražena, operatori su više ograničeni u mogućnosti povećavanja cijena usluga koje nude svojim korisnicima.

Veleprodajnoj usluzi završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži odgovara usluga primanja/dolaznog poziva na maloprodajnoj razini. Prilikom određivanja usluga koje se mogu smatrati zamjenskim uslugama, a za koje se korisnik može opredijeliti umjesto usluge poziva u određenu nepokretnu mrežu, potrebno je proučiti ponašanje korisnika pri čemu u obzir treba uzeti njegove navike te osviještenost i osjetljivost na promjene cijena usluga. Osnovno je pitanje može li korisnik u slučaju hipotetskog povećanja cijene usluge jednog operatora, istu zamijeniti drugom uslugom istog ili nekog drugog operatora, kao odgovor na malo, ali značajno, trajno povećanje cijena.

Činjenica je da, prema strukturi troškova poziva, maloprodajna cijena poziva uključuje i trošak veleprodajne usluge veleprodajnog završavanja poziva. Uslugu veleprodajnog završavanja poziva u nepokretnim mrežama nudi svaki od operatora nepokretnih mreža. U Republici Hrvatskoj, kao i cijeloj Europi, na snazi je općeprihvaćeni CPP¹⁹ princip prema kojemu trošak poziva u cijelosti snosi pozivatelj. Sukladno tome, povećanje veleprodajne cijene usluge veleprodajnog završavanja poziva neće osjetiti korisnik operatora u čijoj je mreži poziv završio, već korisnici operatora od kojeg je poziv upućen.

Sukladno tome, pri određivanju mogućih prepreka potencijalnom povećanju cijena veleprodajnog završavanja poziva u nepokretnim mrežama i učinaka njihove zamjene, potrebno je razmotriti ponašanje i pozivatelja i pozvanog, odnosno, korisnikovu cjenovnu osviještenost i osjetljivost na cjenovne promjene. U većini slučajeva postoji osjetljivost korisnika na cijenu usluge koju kupuju te na taj način ograničavaju operatorima potencijalno povećavanje maloprodajnih cijena svojih usluga, a sukladno tome i veleprodajnih cijena. Međutim, zbog CPP principa, operatori koji povećavaju cijenu usluge veleprodajnog završavanja poziva ne suočavaju se s direktnim cjenovnim ograničenjima s maloprodajne razine, budući da se povećanje maloprodajne cijene odražava na krajnjem korisniku operatora iz čije je mreže poziv upućen.

Svaki poziv upućen na točno određeni broj u nepokretnoj mreži rezultirati će isporukom poziva na birani broj koji je pridružen određenoj fiksnoj lokaciji. Budući da je svaki telefonski broj poseban za svaku određenu fiksnu lokaciju, pozivatelj točno zna koga zove/želi pozvati, iako ne mora znati u kojoj je nepokretnoj mreži navedeni broj, odnosno tko je pozvanom korisniku pristupni operator. Razlog tome je, između ostalog, i dostupnost usluge prenosivosti broja²⁰.

Nadalje, krajnji korisnici, neovisno o izboru operatora, žele mogućnost međusobnog komuniciranja. Kako bi im tu komunikaciju omogućili, odnosno kako bi omogućili završavanje poziva na broju na određenoj lokaciji, operatori međusobno povezuju svoje mreže. S obzirom da niti jedan operator ne može umjesto operatora u čijoj se mreži nalazi pozivani broj, završiti poziv u svojoj mreži, poziv upućen prema nepokretnim mrežama, odnosno na točno određeni broj na fiksnoj lokaciji, nema prikladne zamjenske usluge.

Usluga veleprodajnog završavanja poziva, osim što je po samoj svojoj logici i karakteristikama veleprodajna usluga, u slučaju kada su pozivatelj i primatelj poziva u istoj

¹⁹ CPP princip (*Calling Party Pays*)-trošak poziva snosi strana koja zove

²⁰ Navedena usluga je u Republici Hrvatskoj dostupna od 2006.

mreži (eng. *on net calls*) definira se kao usluga za vlastite potrebe (eng. *self supply*), što znači da usluga nije prodana drugom operatoru već maloprodajnom dijelu istog operatora.

Maloprodajna cijena usluge poziva prema brojevima u nepokretnim mrežama može stvoriti pritisak na određivanje cijena veleprodajne usluge veleprodajnog završavanja poziva jedino na način da se izbjegne mreža operatora na čiji je broj poziv upućen. Međutim, u slučaju poziva u određenu nepokretnu mrežu ne postoji niti jedna prikladna zamjenska usluga tom pozivu, osim da poziv završi na broju i u mreži koja je pozvana. Iz razloga što nema zamjenske usluge pozivu na određeni broj u određenoj nepokretnoj mreži, moraju se sagledati svi mogući alternativni načini komunikacije koji bi mogli biti smatrani adekvatnim zamjenskim uslugama, odnosno, koji bi imali stvarni utjecaj na veleprodajnu cijenu usluge veleprodajnog završavanja poziva. Stoga je HAKOM razmatrao jesu li pozivi prema brojevima u pokretnim mrežama zamjenska usluga pozivima prema brojevima u nepokretnim mrežama. Također, razmatrano je jesu li OTT²¹ usluge zamjenska usluga pozivima na brojeve u nepokretnoj mreži.

Na zamjenjivost poziva prema brojevima u nepokretnim mrežama s pozivima prema brojevima u pokretnim mrežama, utječe niz čimbenika.

Naime, pozivatelj uvijek ima mogućnost, umjesto upućivanja poziva na broj u nepokretnoj mreži, dobiti traženog korisnika na njegov broj u pokretnoj mreži, ukoliko ga krajnji korisnik posjeduje. Iako je gustoća usluga korisnika pokretnih javnih komunikacijskih mreža na kraju četvrtog tromjesečja 2017. iznosila 100,7 posto, s obzirom da određeni dio korisnika posjeduje više od jednog mobilnog uređaja, još uvijek se ne može govoriti o zamjenjivosti između nepokretnih i pokretnih mreža. Naime, u isto vrijeme, na kraju četvrtog tromjesečja 2017. 79,13 posto svih kućanstava u RH je imalo pristup javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, iz čega se može zaključiti da korisnici u RH još uvijek ne zamjenjuju usluge u nepokretnoj mreži uslugama u pokretnoj mreži. Stoga, HAKOM smatra kako korisnici navedene vrste poziva još uvijek smatraju komplementarnim uslugama, a ne zamjenskim uslugama.

Nadalje, kao rezultat povećane dostupnosti širokopojasnog pristupa internetu, posebice putem pokretne mreže, sve se više koriste OTT usluge za pozive. Međutim, nužno je da obje osobe u navedenom trenutku budu spojene na Internet da bi poziv putem OTT usluge bio ostvaren. OTT usluge se najčešće koriste za međunarodne pozive koji još uvijek imaju visoke cijene. Također, kvaliteta govora ostvarena ovom vrstom poziva ne odgovara kvaliteti poziva ostvarenog IP tehnologijom. Slijedom navedenog, HAKOM smatra da OTT pozivi još uvijek ne predstavljaju odgovarajuću zamjensku uslugu pozivima u nepokretnoj mreži.

Osim toga, cijena završavanja poziva čini samo mali dio u ukupnoj maloprodajnoj cijeni poziva u nepokretnim mrežama, a još manji dio cijene paketa usluga koji uključuju određeni broj minuta poziva. Tako da, i ako bi došlo do povećanja maloprodajnih cijena zbog povećanja cijena završavanja poziva, to bi povećanje bilo neznatno. Također, s obzirom da korisnici uglavnom koriste pakete koji uključuju određeni broj minuta poziva, HAKOM smatra da nisu dovoljno cjenovno osviješteni i osjetljivi na cjenovne promjene da bi radi povećanja veleprodajne cijene završavanja poziva zamijenili pozive u nepokretnoj mreži OTT pozivima.

²¹ eng. Over the Top

Slijedom svega navedenog, HAKOM zaključuje da potražnja za uslugom veleprodajnog završavanja poziva na fiksnoj lokaciji na veleprodajnoj razini proizlazi iz:

- *potražnje za uslugama poziva na broj u određenoj nepokretnoj mreži neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.*

5.1.2 Zamjenjivost na strani potražnje i ponude - veleprodajna razina

Cilj analize na veleprodajnoj razini je utvrditi postoji li zamjenska usluga veleprodajnoj usluzi veleprodajnog završavanja poziva na način da, u slučaju da operator koji nudi uslugu veleprodajnog završavanja poziva povisi cijenu, korisnici usluge veleprodajnog završavanja poziva mogu prijeći na neku istu ili sličnu uslugu, odnosno, uslugu koja se može smatrati zamjenskom uslugom veleprodajnoj usluzi veleprodajnog završavanja poziva. Postojanje zamjenske usluge procjenjuje se provođenjem analize zamjenjivosti na strani potražnje i zamjenjivosti na strani ponude.

Prije same procjene zamjenjivosti na strani potražnje na veleprodajnoj razini, važno je istaknuti specifičnost usluge veleprodajnog završavanja poziva. Naime, uslugu veleprodajnog završavanja poziva nude svi operatori pokretnih i nepokretnih mreža na tržištu koji imaju krajnje korisnike spojene na vlastitu mrežu.

Usluga veleprodajnog završavanja poziva u javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji obuhvaća prijenos poziva od prve pristupne regionalne točke na koju je spojen drugi operator pa sve do krajnjeg korisnika.

Prema odluci HAKOM-a o cijenama međupovezivanja iz rujna 2016., naknade za uslugu veleprodajnog završavanja poziva u nepokretnim mrežama od 1. srpnja 2017. iznose kako je prikazano u tablici 2.

Tablica 2 Cijene usluge veleprodajnog završavanja poziva

Vrsta poziva	Naknada za trajanje lp/min	
	viša tarifa	niža tarifa
Regionalna razina	0,88	0,44

Uzimajući u obzir zamjenjivost potražnje na maloprodajnoj razini, odnosno činjenicu kako na istoj ne postoji odgovarajuća zamjenska usluga pozivu na broj u nepokretnoj mreži, HAKOM je mišljenja kako na veleprodajnoj razini također ne postoji održiva zamjenska usluga usluzi veleprodajnog završavanja poziva na broj u određenoj nepokretnoj mreži. Dakle, ne postoji nikakva zapreka koja će spriječiti moguće povećanje veleprodajnih cijena usluge veleprodajnog završavanja poziva operatora u svrhu povećanja vlastitih prihoda i troškova konkurencije.

Naime, operator čiji je korisnik započeo poziv ne može ugovoriti niti platiti naknadu za uslugu veleprodajnog završavanja poziva nekom drugom operatoru, osim operatoru pozvanog korisnika u slučaju direktno predanih poziva. Stoga je na veleprodajnoj razini moguće završiti poziv samo na broju na koji je poziv i upućen, odnosno samo u mreži operatora koji je pristupni operator pozvanom korisniku. Iz navedenog razloga, usluge veleprodajnog završavanja poziva koje nude operatori na tržištu nisu međusobno zamjenjive.

Slijedom svega navedenog, HAKOM je zaključio da je mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu javnu telefonsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji zasebno za svakog operatora nepokretnih mreža na tržištu.

Nadalje, HAKOM je analizirao može li budući ponuditelj brzo i uz relativno male troškove ponuditi veleprodajnu uslugu veleprodajnog završavanja poziva trećoj strani kao odgovor malom, ali značajnom, trajnom povećanju cijena usluge od strane hipotetskog monopolista. Zamjenjivost na strani ponude bila bi moguća kada bi postojala tehnička mogućnost da pozive na lokaciji krajnjeg korisnika završava operator različit od operatora koji pruža uslugu pristupa krajnjem korisniku na danoj lokaciji. Ako hipotetski monopolist poveća veleprodajnu cijenu usluge veleprodajnog završavanja poziva, niti jedan drugi operator neće moći zamijeniti ili početi pružati uslugu veleprodajnog završavanja poziva u mrežu hipotetskog monopolista. Drugi operator može odgovoriti na povećanje cijena hipotetskog monopolista jedino povećanjem vlastite cijene veleprodajnog završavanja poziva, a što ne ograničava povećanje cijena hipotetskog monopolista.

U skladu s prethodno navedenim, HAKOM je mišljenja kako na veleprodajnoj razini ne postoji mogućnost zamjenjivosti na strani ponude te smatra da se situacija, u razdoblju na koje se odnosi navedena analiza, neće promijeniti.

5.2 Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji

Mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji obuhvaća sva područja u kojima određeni operatori pružaju usluge pod istim uvjetima, odnosno, sva područja u kojima postoje istovrsni uvjeti tržišnog natjecanja. U skladu sa smjernicama i preporukom EK zemljopisna dimenzija mjerodavnog tržišta je uglavnom određena na osnovu pokrivenosti mrežom i postojanjem jednakog pravnog i regulatornog okvira na određenom zemljopisnom području.

Na temelju gore navedenog, a uzimajući u obzir analizu zamjenjivosti usluge završavanja poziva na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini, HAKOM zaključuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji za pružanje navedene usluge u opsegu nacionalno, odnosno, mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji čini cijeli teritorij RH. Navedeni zaključak se temelji na činjenici da su svi operatori nepokretnih mreža podnijeli HAKOM-u prethodnu obavijest za obavljanje javno dostupne telefonske usluge u nepokretnoj elektroničkoj komunikacijskoj mreži bez uporabe radiofrekvencijskog spektra na području RH. Isto tako, usluge se ovisno o regijama ne razlikuju cjenovno, odnosno pružaju se pod istim uvjetima i cijenama na cijelom teritoriju RH. Također, pravni i regulatorni okvir mjerodavan za predmetne usluge, odnosno pravni i regulatorni okvir vezan uz područje elektroničkih komunikacija je isti na cijelom teritoriju RH.

5.3 **Stajalište HAKOM-a o određivanju mjerodavnog tržišta**

Na temelju gore provedene analize, HAKOM je odredio 27 mjerodavnih tržišta veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora iz Privitka 2 ovog dokumenta neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo.

HAKOM određuje da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji za veleprodajno završavanje poziva nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

6 Procjena postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom

6.1 Cilj i predmet analize mjerodavnog tržišta

Nakon utvrđivanja i određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM će, sukladno prikupljenim podacima, a u skladu s mjerilima iz članka 55. ZEK-a, ocijeniti djelotvornost tržišnog natjecanja na određenom mjerodavnom tržištu te procijeniti postoje li na istom operatori sa značajnom tržišnom snagom.

Smatra se da operator ima značajnu tržišnu snagu ako, pojedinačno ili zajedno s drugim operatorima, ima položaj koji odgovara vladajućem, što znači da se nalazi u takvom gospodarskom položaju koji mu omogućuje da se u značajnoj mjeri ponaša neovisno o konkurenciji, korisnicima usluga i potrošačima.

U procjenjivanju pojedinačne značajne tržišne snage operatora na ovom mjerodavnom tržištu, HAKOM je primijenio sljedeća mjerila:

- tržišni udjel operatora na mjerodavnom tržištu,
- nedostatak protutežne kupovne moći.

Uzevši u obzir činjenicu da operatori imaju mogućnost završavati pozive samo za korisnike direktno spojene na vlastitu infrastrukturu, HAKOM će za potrebe procjene značajne tržišne snage operatora promatrati s jedne strane HT, kao operatora s najvećom bazom korisnika spojenih vlastitom pristupnom infrastrukturom, a s druge strane sve ostale operatore na tržištu.

6.2 Analiza podataka na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji

6.2.1 Tržišni udjel operatora na mjerodavnom tržištu

Tržišni udjel je mjerilo relativne veličine nekog poduzetnika na tržištu, izračunato na način da se utvrdi postotak u kojem taj poduzetnik sudjeluje u ukupnoj proizvodnji i/ili prodaji nekog proizvoda i/ili usluge na predmetnom tržištu u određenom razdoblju. Tržišni udjel se najčešće koristi kao zamjena za tržišnu snagu. Iako visoki tržišni udjel nije sam po sebi dovoljna mjera kako bi se utvrdilo postojanje značajne tržišne snage (dominacije) na nekom mjerodavnom tržištu, malo je vjerojatno da će operator koji nema značajni tržišni udjel na određenom tržištu biti u dominantnom položaju.

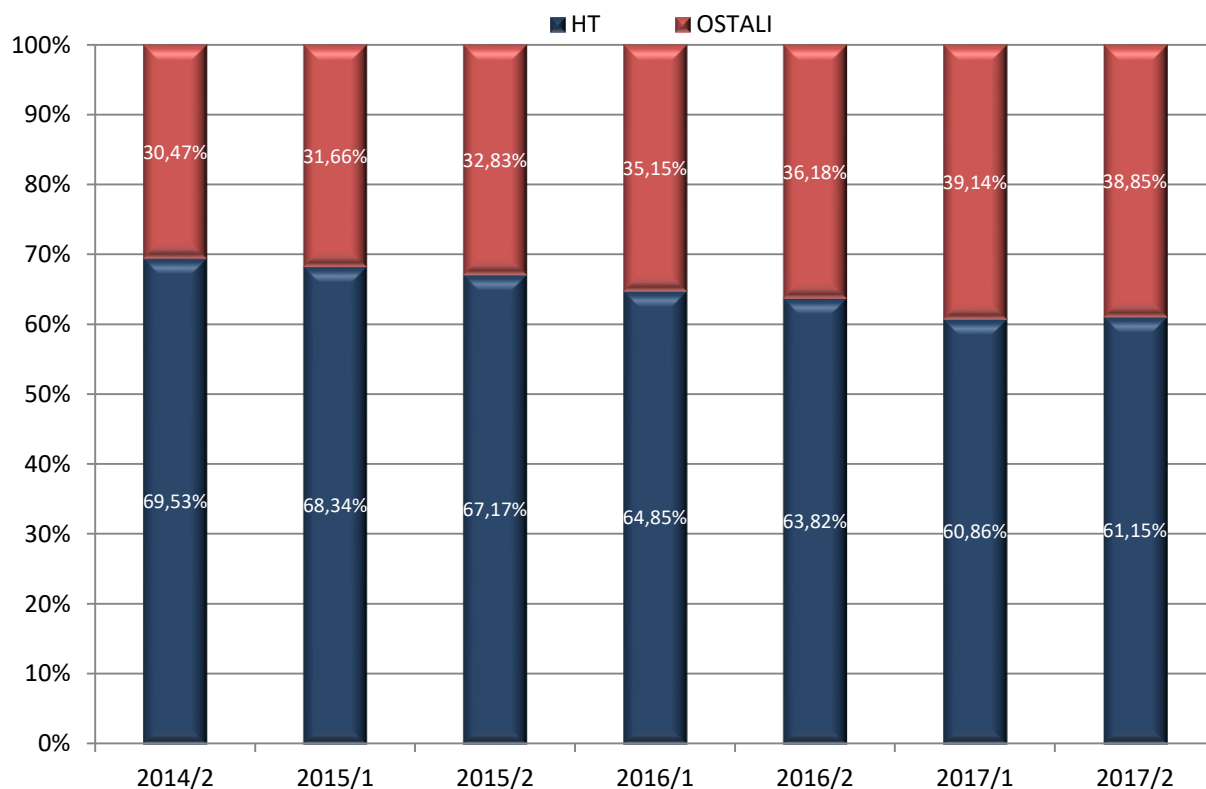
U svrhu procjene značajne tržišne snage operatora, HAKOM će izračunati tržišni udjel na određenom mjerodavnom tržištu i tumačiti ga u skladu sa Smjernicama za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage te mjerodavnom pravnom stečevinom Europske unije iz područja tržišnog natjecanja.

Nadalje, kako je navedeno u poglavlju 5, poziv može završiti samo u mreži operatora koji je pristupni operator pozvanog korisnika. Uzimajući u obzir prethodno navedeno, HAKOM je utvrdio 27 mjerodavnih tržišta koja se odnose na pružanje usluge veleprodajnog završavanja

poziva u određenu javnu komunikacijsku mrežu na fiksnoj lokaciji. Iz prethodno definiranog proizlazi da svaki od 27 operatora nepokretnih mreža koji omogućava uslugu veleprodajnog završavanja poziva u svoju mrežu, posjeduje 100 posto tržišnog udjela.

Slika 2 pokazuje udio operatora prema ukupnom broju završenih minuta (uključujući minute predane iz mreža nacionalnih operatora (pokretnih i nepokretnih) kao i minute predane iz međunarodnih mreža.

Slika 2 Tržišni udjeli operatora prema ukupnom broju završenih minuta

Izvor: Tromjesečni upitnici za telefonske usluge u nepokretnoj mreži

HT ima najveći udio u ukupnim veleprodajnim završenim minutama poziva od početka promatranog razdoblja, i to više od 60 posto ukupnih završenih minuta u promatranom razdoblju.

6.2.2 Nedostatak protutežne kupovne moći

Protutežna kupovna moć postoji u situaciji kad određeni kupac, operator (ili više njih), ima veliku pregovaračku moć, a samim time i značajan utjecaj na konkurenciju čime onemogućava da se drugi operator ponaša neovisno o konkurenciji i korisnicima.

Nadalje, postojanje protutežne kupovne moći ovisi o sposobnostima operatora da spriječi porast cijena, na način da ili ne kupuje od konkurencije (dominantnog operatora) ili pruža uslugu sam sebi. Svaki operator na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu mrežu ima 100 posto tržišni udjel. Činjenica je da svaki operator u ovome slučaju ima dominantan položaj na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj mreži.

Na ovom mjerodavnom tržištu potrebno je voditi računa o činjenici da poziv može veleprodajno završiti samo u mreži operatora koji je pristupni operator pozvanog korisnika.

Stoga, HAKOM zaključuje kako se niti jedan od operatora ne nalazi u nepovoljnom položaju, iako ostali operatori, zbog slabije tržišne pozicije, imaju manju protutežnu kupovnu moć u odnosu na HT. Stoga će navedeno HAKOM uzeti u obzir prilikom određivanja regulatornih obveza.

6.3 Stajalište nadležnog regulatornog tijela o procjeni postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom

Na temelju gore provedene analize, HAKOM je na ovom tržištu odredio 27 operatora sa značajnom tržišnom snagom, a koji su navedeni u Pravitku 2 ovog dokumenta.

7 Prepreke razvoju tržišnog natjecanja na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu javnu telefonsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji

U ovom poglavlju HAKOM analizira moguće prepreke razvoju tržišnog natjecanja koje se u odsustvu regulacije, a u razdoblju na koje se odnosi analiza, mogu pojaviti na ovom mjerodavnom tržištu. Prepreke razvoju tržišnog natjecanja mogu proizaći iz sposobnosti ili namjere operatora da na tržištu iskoristi svoj visoki tržišni udjel, odnosno dominantni položaj.

Postoje tri strategije vertikalnog prenošenja značajne tržišne snage²²:

- odbijanje dogovora/uskraćivanje pristupa,
- prenošenje značajne tržišne snage na osnovama koje nisu povezane s cijenama,
- prenošenje značajne tržišne snage na osnovama vezanim uz cijene.

Stoga je, sukladno navedenoj podjeli, HAKOM u nastavku opisao prepreke razvoju tržišnog natjecanja na ovom mjerodavnom tržištu za koje smatra da su moguće u odsustvu regulacije.

7.1 Odbijanje dogovora /uskraćivanje međupovezivanja

U europskoj sudskoj praksi odbijanje dogovora/uskraćivanje pristupa se ne odnosi samo na situaciju u kojoj operator sa značajnom tržišnom snagom u potpunosti odbija pružiti/ponuditi veleprodajnu uslugu, nego i na situaciju u kojoj je operator sa značajnom tržišnom snagom spreman ponuditi uslugu, ali pod nerazumnim/neopravdanim uvjetima. U ovom dijelu se opisuje samo potpuno odbijanje dogovora ili uskraćivanje pristupa (putem određene veleprodajne usluge), dok se drugi dio iz navedenog primjera opisuje pod ostalim preprekama razvoju tržišnog natjecanja kao npr. neopravdani zahtjevi, previsoke cijene i sl.

U odsustvu regulacije, operator sa značajnom tržišnom snagom na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu javnu telefonsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji, mogao bi odbiti zahtjev za međupovezivanje, odnosno, mogao bi postojećim operatorima na tržištu uskratiti već ostvareno međupovezivanje.

U slučaju da postojeći operatori na tržištu nemaju potpisan ugovor o međupovezivanju najviše bi štete bilo nanoseno operatorima koji imaju mali postotak prometa koji ostvaruju unutar vlastite mreže. U navedenom bi slučaju postojeći operatori na tržištu, zbog izrazito ograničenih mogućnosti poslovanja bili prisiljeni prestati nuditi svoje usluge na tržištu. Bez ugovora o međupovezivanju, poslovanje novih (i postojećih) operatora bilo bi ograničeno iz razloga što bi svoje usluge mogli ponuditi samo između vlastitih korisnika, a navedeno se ne može smatrati dovoljnim za održiv poslovni model. Ako bi se navedeno dogodilo, odnosno ako bi operatori sa značajnom snagom uskratili međupovezivanje novim operatorima bio bi upitan ulazak potencijalnih konkurenata na tržište, a s obzirom da upravo novi operatori na maloprodajnim tržištima dovode do povećanja konkurencije i smanjenja cijena, spomenuta situacija bi se negativno odrazila na stupanj ukupnog tržišnog natjecanja.

²² Prema dokumentu ERG (06) 33

Na sličan način, uskraćivanjem međupovezivanja bilo postojećim ili novim operatorima došlo bi također do narušavanja interoperabilnosti između korisnika usluga različitih operatora, jer korisnici jednog operatora ne bi bili u mogućnosti komunicirati s korisnicima drugog operatora.

7.2 **Prenošenje značajne tržišne snage na osnovama nevezanim uz cijene**

Svi oblici diskriminacije koji nisu povezani s cijenama, poput diskriminacije u uvjetima, kvaliteti, rokovima ili informacijama, a koji se mogu pojaviti na tržištu direktno utječu na podizanje troškova konkurencije odnosno mogu ostale operatore dovesti u nepovoljan položaj te ih u konačnici i prisiliti da prestanu nuditi svoje usluge na tržištu.

Diskriminirajuće korištenje informacija ili uskraćivanje informacija predstavlja situaciju u kojoj operator sa značajnom tržišnom snagom na veleprodajnom tržištu pruža informacije važne za pružanje usluga na maloprodajnom tržištu svome maloprodajnom dijelu ili povezanim društvima, a iste ne pruža postojećim ili potencijalnim konkurentima na pripadajućem maloprodajnom tržištu, čime utječe na korištenje veleprodajne usluge i na konkurentnost na maloprodajnoj razini.

HAKOM smatra da bi, u odsustvu regulacije, operator sa značajnom tržišnom snagom mogao svojim konkurentima na pripadajućem maloprodajnom tržištu uskraćivati važne informacije i tako utjecati na njihovu konkurentnost na maloprodajnoj razini. Naime, promjene u topologiji mreže operatora sa značajnom tržišnom snagom mogle bi zahtijevati i određene promjene u pružanju usluge veleprodajnog završavanja poziva u mrežu drugih operatora, kao jedne od usluga međupovezivanja te bi operator sa značajnom tržišnom snagom bez odgovarajuće obveze, mogao uskratiti informacije o planiranim promjenama u mreži/topologiji mreže svojim postojećim i potencijalnim konkurentima, odnosno na taj način dovesti vlastiti maloprodajni dio i povezana društva u povoljniji položaj na pripadajućem maloprodajnom tržištu. Navedenim postupcima posljedično bi došlo do povećavanja troškova drugih operatora, a što bi moglo dovesti do njihovog izlaska s tržišta. Na navedeni način došlo bi do vertikalnog prenošenja značajne tržišne snage na pripadajuće maloprodajno tržište.

Taktike odgađanja se odnose na situacije u kojima operator sa značajnom tržišnom snagom ne odbija pružanje pripadajuće veleprodajne usluge, ali istu pruža sa zakašnjenjem u odnosu na svoj maloprodajni dio (vlastite potrebe) ili povezana društva, te na taj način dovodi sadašnje i potencijalne konkurente u neravnopravan položaj na pripadajućem maloprodajnom tržištu iz razloga što je usluga veleprodajnog završavanja poziva, uzevši u obzir potrebe krajnjih korisnika, neophodna za pružanje usluge istima.

HAKOM smatra da bi operatori sa značajnom tržišnom snagom, u odsustvu regulacije, mogli koristiti taktike odgađanja u pregovorima s potencijalnim novim operatorima koji ulaze na tržište. Naime, operator sa značajnom tržišnom snagom ne bi nužno morao odbijati potpisati ugovor o međupovezivanju s novim operatorom/operatorima na tržištu, već bi mogao pokušavati što je moguće duže odgoditi potpisivanje navedenog ugovora s ciljem očuvanja svog tržišnog udjela na pripadajućem maloprodajnom tržištu. U tom slučaju potencijalni

konkurenti na pripadajućem maloprodajnom tržištu ne bi na vrijeme mogli ponuditi uslugu svojim krajnjim korisnicima čime bi i njihov poslovni plan bio ugrožen.

U slučaju da se dogodi gore navedeno ponašanje operatora sa značajnom tržišnom snagom na predmetnom bi tržištu došlo do onemogućavanja novih operatora u ponudi usluga na maloprodajnoj i veleprodajnoj razini, što bi posljedično uzrokovalo probleme u poslovanju i njihov izlazak s tržišta. Na taj način, došlo bi do prenošenja značajne tržišne snage s veleprodajnog tržišta koje je predmet ovog dokumenta na vertikalno povezano maloprodajno tržište.

Neopravdani zahtjevi se odnose na sve uvjete ugovora o međupovezivanju vezane uz pružanje veleprodajne usluge, a koji nisu neophodni za pružanje veleprodajne usluge, ali podižu troškove i troše vrijeme postojećih i potencijalnih konkurenata na veleprodajnom i maloprodajnom tržištu.

HAKOM smatra kako bi operatori sa značajnom tržišnom snagom, u odsustvu regulacije, mogli koristiti razne oblike neopravdanih zahtjeva kojima bi mogao utjecati na poslovne odluke i troškove postojećih i potencijalnih konkurenata. Naime, operatori sa značajnom tržišnom snagom, u odsustvu regulacije, mogli bi nametnuti postojećim i potencijalnim konkurentima na vertikalno povezanom veleprodajnom i maloprodajnom tržištu razne oblike neopravdanih instrumenata osiguranja plaćanja, s obzirom na uvjete i iznos ili neopravdano poticati korištenje skupljih tehnologija za pružanje usluge veleprodajnog završavanja poziva i to samo iz razloga podizanja troškova postojećih i potencijalnih konkurenata.

Isto tako, operatori sa značajnom tržišnom snagom bi mogli tražiti razinu informacija o potrebama za uslugom veleprodajnog završavanja poziva, iznad razine koja je potrebna i tehnički opravdana za pružanje navedene usluge. Iz navedenog bi mogle proizaći prednosti za operatore sa značajnom tržišnom snagom koji bi mogli ciljati na korisnike koji su predmet interesa novih operatora.

Diskriminacija kakvoćom usluge odnosi se na mogućnost da u slučaju pada mreže ili problema u mreži, operator sa značajnom tržišnom snagom daje prioritet u završavanju poziva upućenih iz vlastite mreže ili mreže povezanog društva na štetu poziva upućenih iz drugih mreža.

7.3 **Prenošenje značajne tržišne snage na osnovama vezanim uz cijene**

Previsoke cijene veleprodajnog završavanja poziva kao oblik iskorištavanja dominantnog položaja odnosi se na situaciju u kojoj je operator sa značajnom tržišnom snagom, zbog postojanja CPP principa, motiviran povećati cijene usluge veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu mrežu budući da navedeni potez nema nikakvog utjecaja na maloprodajne cijene njegovih krajnjih korisnika, odnosno podizanje cijena neće se prebaciti na njegove krajnje korisnike, već će samo povećati troškove drugih operatora koji navedenu veleprodajnu uslugu koriste.

Zabrinutost oko cijena postoji u situaciji gdje su one u odsustvu regulacije postavljene trajno na visokoj razini i bez djelotvornog pritiska (od strane novih operatora koji bi mogli ući na

tržište odnosno postojećih operatora koji posluju na tržištu) koji bi ih u određenom razdoblju spustio na konkurentsku razinu.

Kao što je napisano u 5. poglavlju ovog dokumenta, poziv može završiti samo u mreži operatora čijeg se korisnika nazvalo i niti jedan operator nije u mogućnosti ponuditi završavanje poziva u svoju mrežu, a da istovremeno taj poziv zaprimi korisnik neke druge mreže. Drugim riječima, s obzirom da ne postoji zamjenjivost na strani ponude i potražnje, svaki od operatora iz Privitka 2 ima stopostotni tržišni udio u svojoj mreži te je u mogućnosti postaviti cijenu veleprodajnog završavanja poziva na visoku razinu čime istovremeno povećava troškove ostalih operatora na tržištu i sukladno tome vlastite prihode.

U Republici Hrvatskoj, kao što je napisano u poglavlju 6.2. ovog dokumenta, niti jedan od operatora se ne nalazi u nepovoljnom položaju iako ostali operatori, zbog slabije tržišne pozicije, imaju manju protutežnu kupovnu moć u odnosu na HT.

Slijedom svega navedenog, HAKOM je mišljenja kako su svi operatori sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu u mogućnosti iskoristiti navedeni status u odnosu na potencijalne nove operatore, a što bi dovelo do povećanja troškova novih operatora i mogućeg sprečavanja ulaska na tržište ili izlaska s tržišta.

Prešutni sporazum je jedan od problema koji se može pojaviti na tržištu u odsustvu regulacije. Karakterističan je za pozive koji su započeli i završili u pokretnim mrežama (eng. *M2M calls*) ili za pozive koji su započeli i završili u nepokretnim mrežama (eng. *F2F calls*). Prešutni sporazum se može pojaviti u više različitih oblika, a jedan od njih je postavljanje recipročnih cijena veleprodajnog završavanja poziva između svih ili određenih operatora nepokretnih mreža.

Prešutni sporazum je karakterističan za tržište na kojem djeluju operatori sličnog tržišnog udjela, slične troškovne strukture te za tržište na kojem je promet između operatora simetričan. U navedenom slučaju operatori bi mogli, ovisno o strategiji na vertikalno povezanom tržištu (maloprodajno tržište), dogovoriti prešutni sporazum po kojem će cijenu za uslugu veleprodajnog završavanja poziva držati iznad ili ispod troškovne razine.

Naime, strategija operatora se može odnositi na postavljanje visokih cijena veleprodajnog završavanja poziva i visokih maloprodajnih cijena, a sve u cilju ostvarivanja većih zarada. Nadalje, operatori mogu postaviti visoke cijene veleprodajnog završavanja poziva te malu marginu na maloprodajnoj razini čime operatore koji nisu u prešutnom sporazumu stavljaju u nepovoljan položaj. Kod ovih strategija operatori unutar prešutnog sporazuma dogovorenu cijenu veleprodajnog završavanja poziva naplaćuju svima, uključujući i međusobno, te na taj način ne vrše diskriminaciju među operatorima.

Nadalje, operatori unutar prešutnog sporazuma mogli bi dogovoriti da si međusobno plaćaju, što uključuje i njihova povezana društva, nižu cijenu za uslugu veleprodajnog završavanja poziva dok bi svi ostali plaćali višu cijenu. Na navedeni način ti operatori bi mogli na pripadajućem maloprodajnom tržištu ponuditi niske cijene te na taj način konkurenciju dovesti u vrlo težak položaj. Kod ove strategije operatori bi dogovorenu cijenu veleprodajnog

završavanja poziva naplaćivali samo međusobno te bi na taj način vršili diskriminaciju među operatorima.²³

Dakle, u slučaju da dva ili više operatora imaju sličan tržišni udio te simetričan promet između mreža iz navedenog bi proizlazilo da bi navedeni operatori mogli dogovoriti prešutni sporazum. Prešutni sporazum tih operatora koji može uključivati jednu od prethodno navedenih strategija, utjecao bi na učinkovitost poslovanja operatora koji ima manji tržišni udio te na poslovanje operatora nepokretnih mreža što bi se posljedično negativno odrazilo na gospodarstvo u cijelosti.

Diskriminacija na cjenovnoj osnovi predstavlja prepreku razvoju tržišnog natjecanja koja se odnosi na situaciju u kojoj operatori sa značajnom tržišnom snagom nude različite cijene veleprodajne usluge koja je nužna za pružanje određene maloprodajne usluge, svom maloprodajnom dijelu (vlastite potrebe) i povezanim društvima u odnosu na postojeće i potencijalne konkurente na pripadajućem veleprodajnom i maloprodajnom tržištu.

Diskriminacija na cjenovnoj osnovi odnosi se na situaciju u kojoj operatori sa značajnom tržišnom snagom nude veleprodajnu uslugu neophodnu za pružanje određenih maloprodajnih usluga po različitim cijenama svom maloprodajnom dijelu (vlastite potrebe) i povezanim društvima u odnosu na postojeće i potencijalne konkurente na povezanom maloprodajnom tržištu.

Osim prethodno opisane situacije, operatori sa značajnom tržišnom snagom su u mogućnosti odrediti i različite cijene različitim operatorima nepokretnih mreža za uslugu veleprodajnog završavanja poziva.

U odsustvu regulacije, operatori sa značajnom tržišnom snagom bi mogli za svoj maloprodajni dio i povezana društva odrediti cijene veleprodajnih usluga koje bi se razlikovale od cijena usluga koje bi naplaćivali postojećim i potencijalnim novim operatorima s kojima se natječu na vertikalno povezanom maloprodajnom tržištu.

Slijedom navedenog, HAKOM smatra kako bi operatori sa značajnom tržišnom snagom, u odsustvu regulacije, mogli iskoristiti svoju značajnu tržišnu snagu na opisane načine i diskriminacijom na cjenovnoj osnovi utjecati na povećanje troškova operatora za uslugu veleprodajnog završavanja poziva.

Unakrsno subvencioniranje se odnosi na situaciju u kojoj postoje dva različita tržišta i dvije različite cijene na navedenim tržištima. U odsustvu regulacije, operator sa značajnom tržišnom snagom može na tržištu na kojem ima navedeni status naplaćivati cijenu iznad troška kako bi na povezanom maloprodajnom tržištu mogao pružiti cijenu ispod troškova što bi dovelo do istiskivanja cijena i na taj način prenijeti značajnu tržišnu snagu s veleprodajnog tržišta na povezano maloprodajno tržište.

²³ Navedeni problem je objašnjen pod ovim kriterijem, a ne pod diskriminacijom na cjenovnoj osnovi iz razloga što je navedena diskriminacija rezultat dogovora dva ili više operatora dok je pod preprekom diskriminacija na cjenovnoj osnovi objašnjena mogućnost diskriminacije koju može vršiti svaki operator individualno.

U odsustvu regulacije, operatori sa značajnom tržišnom snagom bi mogli nuditi veleprodajnu uslugu završavanja poziva iznad troška te na taj način utjecati na povećanje troškova operatora koji koriste navedenu uslugu, a istovremeno cijene na maloprodajnoj razini postaviti ispod troška, što bi dovelo do istiskivanja marže (eng. *margin squeeze*) drugih operatora, podizanja troškova konkurencije, problema u poslovanju i, u konačnici, njihovog izlaska s tržišta, a što bi im omogućilo prenošenje značajne tržišne snage s predmetnog veleprodajnog tržišta na vertikalno povezano veleprodajno i maloprodajno tržište.

7.4 **Neravnopravni položaj hrvatskih operatora nepokretnih mreža u odnosu na operatore izvan EEA zemalja**

Do donošenja prethodne analize ovog tržišta, operatori nepokretnih mreža u Republici Hrvatskoj su za sve pozive koji su započeli u EEA zemljama ili su u Republiku Hrvatsku predani iz EEA zemalja primjenjivali reguliranu cijenu završavanja poziva dok su za sve pozive direktno predane iz zemalja izvan EEA istu komercijalno dogovarali. Uz takav pristup se pokazalo da operatorima sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu gotovo sav promet, uključujući i promet izvan EEA zemalja, predaju EEA operatori. Iz navedenog proizlazi da se u praksi cjelokupno završavanje prometa, uključujući i pozive koji su započeli izvan EEA zemalja, naplaćivalo po reguliranim cijenama, koje su od 1. siječnja 2015. određene na temelju *pure* LRIC pristupa. S druge strane, operatori izvan EEA, posebice susjedne zemlje u kojima započinje najveći udio prometa izvan EEA zemalja koji završava u Republici Hrvatskoj, naplaćivali su cijene koje su znatno više od reguliranih cijena hrvatskih operatora s obzirom da njihove cijene nisu regulirane na način koji je obvezan za članice EEA. Ovakvu situaciju, u kojoj postoji mogućnost neravnopravnog odnosa između hrvatskih operatora nepokretnih mreža i operatora izvan EEA zemalja, HAKOM je prepoznao kao prepreku na tržištu, na štetu operatora sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu.

8 Regulatorne obveze određene operatorima sa značajnom tržišnom snagom

Cilj HAKOM-a je spriječiti operatore sa značajnom tržišnom snagom u mogućem iskorištavanju svoje tržišne snage na mjerodavnom tržištu, jer bi to imalo neželjene posljedice kako za veleprodajno tržište tako i za povezana maloprodajna tržišta za koja je konkretna veleprodajna usluga ulazni proizvod. Kako bi se operatorima sa značajnom tržišnom snagom onemogućila zlouporaba položaja značajne tržišne snage i utjecaja na djelotvorno tržišno natjecanje, HAKOM će odrediti regulatorne obveze na osnovu postojećih i mogućih prepreka razvoju tržišnog natjecanja. Regulatorne obveze moraju se temeljiti na prirodi utvrđenog nedostatka na tržištu, te moraju biti razmjerne i opravdane s obzirom na regulatorna načela i ciljeve iz članka 5. ZEK-a.

Na temelju opisanih prepreka u poglavlju 7., HAKOM je odredio *trgovačkom društvu HT* sljedeće regulatorne obveze:

- *obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže;*
- *obveza nediskriminacije;*
- *obveza transparentnosti uz obvezu objave standardne ponude međupovezivanja;*
- *obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva i*
- *obveza računovodstvenog razdvajanja;*

dok su *ostalim operatorima sa značajnom tržišnom snagom* na mjerodavnom tržištu određene sljedeće regulatorne obveze:

- *obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže;*
- *obveza nediskriminacije;*
- *obveza transparentnosti uz obvezu objave minimalne ponude uvjeta međupovezivanja i*
- *obveza nadzora cijena.*

8.1 Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže

HAKOM može odrediti operatorima obvezu udovoljavanja opravdanim zahtjevima za pristup i korištenje posebnih dijelova mreže i pripadajuće infrastrukture i opreme. Isto tako, sukladno članku 61. stavku 2. ZEK-a, HAKOM može operatorima odrediti obvezu pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže osobito ako smatra da bi uskraćivanje pristupa, ili koje drugo neprihvatljivo uvjetovanje ili ograničenje sličnog učinka, spriječilo održivo tržišno natjecanje na maloprodajnoj razini, ili bi bilo protivno interesima krajnjih korisnika usluga. Također, sukladno članku 61. stavku 4. ZEK-a, HAKOM može odrediti i dodatne uvjete koji se odnose na ispunjavanje načela pravičnosti, razložnosti i pravodobnosti.

U okviru ovog dokumenta govori se o tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji temeljem čega HAKOM ovu obvezu,

koja je navedena u članku 61. ZEK-a, svim operatorima sa značajnom tržišnom snagom zadržava samo u dijelu koji se odnosi na pristup u svrhu međupovezivanja.

Nadalje, u poglavlju 7. ovog dokumenta HAKOM je, između ostalog, analizirao prepreke koje se odnose na odbijanje dogovora/uskraćivanje međupovezivanja i taktike odgađanja. Prema mišljenju HAKOM-a, potrebno je spriječiti mogućnost da se prethodno navedene prepreke pojave na tržištu te se operatorima sa značajnom tržišnom snagom određuje regulatorna obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže i to na sljedeći način.

8.1.1 Regulatorna obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreža određena svim operatorima sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu

Pristup u svrhu IP međupovezivanja

Operatori sa značajnom tržišnom snagom su obvezni pregovarati u dobroj vjeri s drugim operatorima koji traže pristup u svrhu IP međupovezivanja i odgovoriti na svaki razuman zahtjev za pristup u svrhu IP međupovezivanja u roku od 10 dana od primitka zahtjeva za pregovore, a kako ne bi mogli iskoristiti svoju značajnu tržišnu snagu na predmetnom mjerodavnom tržištu i odugovlačiti pregovore.

U slučaju prihvaćanja razumnog zahtjeva, operatori sa značajnom tržišnom snagom su obvezni ostvariti IP međupovezivanje najkasnije u roku od 75 dana od zaprimanja razumnog i potpunog zahtjeva. Rok može biti i dulji od 75 dana ukoliko su obje strane suglasne s istim. Operatori su ocjenjivanje razumnog zahtjeva obvezni provoditi u skladu s obvezom nediskriminacije i tehničkim mogućnostima vlastite mreže. U ocjeni razumnog zahtjeva ili u pregovorima, operatori sa značajnom tržišnom snagom ne smiju zahtijevati od drugih operatora koji žele ostvariti međupovezivanje određene akcije ili određene uvjete međupovezivanja koji bi bili suprotni regulatornim obvezama koje su im ovim dokumentom određene. Određivanjem ove obveze nastoji se onemogućiti operatore da odgađaju realizaciju međupovezivanja.

Nadalje, HAKOM određuje operatorima sa značajnom tržišnom snagom obvezu da ne smiju uskratiti već ostvareno IP međupovezivanje u svrhu pružanja usluge završavanja poziva budući da bi, navedeno uskraćivanje već ostvarenog međupovezivanja moglo dovesti do štete i povećanja troškova operatora koji su imali ostvareno međupovezivanje u svrhu pružanja usluge završavanja poziva, a time i do iskorištavanja značajne tržišne snage operatora sa značajnom tržišnom snagom na predmetnom mjerodavnom tržištu.

Sukladno obvezi iz prethodne analize predmetnog tržišta iz ožujka 2015. HT je u travnju 2018. obavijestio operatore s kojima ima uspostavljeno izravno PSTN/TDM međupovezivanje s nepokretnom mrežom HT-a o ukidanju mogućnosti PSTN/TDM međupovezivanja i prelasku na isključivo IP međupovezivanje najkasnije do 1. svibnja 2019. Na taj način je osigurana regulatorna predvidivost za sudionike na tržištu, a što je jedan od bitnih uvjeta za stabilno poslovanje operatora.

Naknade za kašnjenje u realizaciji usluga

HAKOM smatra da je pored definiranih rokova vezano uz realizaciju usluge potrebno operatorima sa značajnom snagom zadržati i obvezu plaćanja naknada u slučaju nepoštivanja rokova za realizaciju usluge. Naime, odugovlačenjem pri ispunjavanju svojih obveza mogli bi ograničiti ulazak novih operatora na tržište. S tim u vezi, HAKOM određuje jedinstveni iznos naknade za kašnjenje u realizaciji usluge međupovezivanja u iznosu od 500 HRK po danu za kašnjenje u realizaciji u prvih deset dana, a od jedanaestog dana pa sve do realizacije usluge u iznosu od 1000 HRK po danu za kašnjenje u realizaciji usluge. Naknada za kašnjenje se isplaćuje isključivo u slučaju kada je do kašnjenja došlo zbog greške operatora kojem je podnesen zahtjev za međupovezivanje.

Međutim, ukoliko operator podnositelj zahtjeva nakon podnošenja zahtjeva odustane od zatražene usluge međupovezivanja, operator koji je zaprimio zahtjev za međupovezivanjem ima pravo na naknadu troškova vezanih uz pripremu usluge međupovezivanja. Naime, troškovi za operatora koji pruža međupovezivanje se javljaju već u fazi pripreme međupovezivanja, a prije same realizacije međupovezivanja. Upravo da bi se izbjegli neopravdani troškovi za operatora koji pruža međupovezivanja, ako na strani operatora koji isto traži ne postoji stvarna namjera za uspostavljanje istog, HAKOM smatra opravdanim zaštititi operatora koji pruža međupovezivanje od neopravdanih troškova.

Osiguranje zajedničkog korištenja prostora i elektroničke komunikacijske infrastrukture te povezane opreme

HT

HT je i dalje obvezan osigurati uslugu kolokacije, pri čemu vrijede isti uvjeti određeni u analizi mjerodavnog tržišta veleprodajnog lokalnog pristupa koji se pružana fiksnoj lokaciji i svim sljedećim izmjenama analize navedenog tržišta te uvjeti iz Standardne ponude Hrvatskog Telekoma d.d. za uslugu izdvojenog pristupa lokalnoj petlji.

Ostali operatori

U slučaju kada ostali operatori pružaju uslugu kolokacije HT-u ili drugim operatorima, ostali operatori imaju pravo naplatiti troškove kolokacije na način kako je definirano u obvezi nadzora cijena.

8.1.2 Regulatorna obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže određena samo HT-u kao operatoru sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu

Ugovori o razini usluge

HT je obvezan osigurati određenu razinu usluge - SLA (eng. *Service Level Agreements*) za uslugu veleprodajnog završavanja poziva kao što su npr. omjer raspodjele prometa po operatorima za vrijeme kvara u mreži, stopa nepropusnosti mreže, rokovi uspostave usluge te vrijeme otklona kvarova. Također, sastavni dio svakog SLA su i odgovarajuće naknade u

slučaju neispunjavanja određenih rokova u SLA. Sukladno navedenom, HAKOM zadržava HT-u obvezu pružanja osnovne razine usluga koje čine sastavni dio predmetne Standardne ponude. Kako bi se osigurala primjena nametnute osnovne razine SLA, HAKOM je odredio HT-u obvezu objavljivanja (indikatora) pokazatelja učinkovitosti na tromjesečnoj osnovi ili na zahtjev HAKOM-a što je detaljno navedeno u dijelu obveze transparentnosti. Navedena regulatorna obveza je određena samo HT-u budući da upravo HT ima najrašireniju mrežu i najveći broj minuta poziva završava (terminira) u mreži HT-a što HT čini najatraktivnijim operatorom za međupovezivanje.

Pristup brojevima općih informacija u mreži HT-a

Nadalje, HAKOM zadržava HT-u obvezu omogućavanja krajnjim korisnicima drugog operatora pristup brojevima općih informacija (usluzi 18981) uslugama u vlastitoj mreži na način da se omogući održivo tržišno natjecanje. HAKOM navedeno smatra potrebnim kako bi se onemogućilo uskraćivanje pristupa ili bilo koje drugo neprihvatljivo uvjetovanje ili ograničenje sličnog učinka koje bi spriječilo održivo tržišno natjecanje ili bi bilo protivno interesima krajnjih korisnika usluga.

HAKOM je mišljenja kako je zadržavanjem regulatorne obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže u potpunosti uklonio s tržišta prepreke koje se odnose na odbijanje dogovora/uskraćivanje međupovezivanja i taktike odgađanja. S obzirom da navedenom obvezom nije u potpunosti riješena mogućnost da operatori sa značajnom tržišnom snagom pružaju pristup za međupovezivanje pod nediskriminacijskim uvjetima, HAKOM je obvezu pristupa u svrhu međupovezivanja zadržao zajedno s obvezom nediskriminacije, a sve s ciljem stvaranja uvjeta za djelotvorno tržišno natjecanje.

8.2 Obveza nediskriminacije

Na temelju prepreka prepoznatih u poglavljima 7.2. i 7.3., a u svrhu dopune obveze pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže, HAKOM određuje operatorima sa značajnom tržišnom snagom na ovom mjerodavnom tržištu regulatornu obvezu nediskriminacije temeljem koje su obvezni:

- osigurati jednake uvjete u istovjetnim okolnostima za druge operatore koji pružaju istovjetne usluge;
- pružati usluge i podatke drugim operatorima uz jednake uvjete i razinu kakvoće usluge koju osigurava za svoje vlastite usluge ili za potrebe svojih povezanih društava.

HAKOM smatra potrebnim odrediti operatorima obvezu nediskriminacije kako bi se osiguralo da svi operatori imaju pravo na jednake uvjete, jednake cijene, te na usluge i informacije iste kvalitete kao što ih operatori omogućuju svom maloprodajnom dijelu i povezanim društvima. Pri tome usluge i informacije moraju biti predane u jednakim rokovima i s istom razinom kvalitete kao što ih pružaju svom maloprodajnom dijelu i povezanim društvima. Stoga, prilikom pružanja veleprodajne usluge ne smije doći do nerazumnih kašnjenja te neopravdanih ugovornih uvjeta i rokova.

Informacije o planiranim promjenama u mreži

HAKOM određuje svim operatorima sa značajnom tržišnom snagom na ovom tržištu obvezu pružanja detaljnih informacija o planiranim promjenama u mreži koje imaju utjecaj na pružanje usluge veleprodajnog završavanja poziva, i to 6 mjeseci prije navedenih promjena kako bi operatori korisnici bili u mogućnosti pravovremeno reagirati i prilagoditi se nastalim promjenama.

Dostava ugovora sklopljenih na temelju Standardne ponude za međupovezivanje

Operatori sa značajnom tržišnom snagom obvezni su dostaviti HAKOM-u ugovore sklopljene na temelju standardne ponude/minimalnih ponuda za međupovezivanje, kao i sve izmjene navedenih ugovora, i to u roku od 15 dana od dana sklapanja istih. Naime, dostava HAKOM-u navedenih ugovora potrebna je iz razloga provjere poštivanja obveze nediskriminacije. HAKOM bi stoga u slučaju nepoštivanja prethodno spomenute obveze, mogao pravovremeno reagirati.

HAKOM smatra da je regulatorna obveza nediskriminacije neophodna kako bi se na tržištu spriječila sva moguća diskriminacijska ponašanja operatora sa značajnom tržišnom snagom koja su vezana uz diskriminaciju na cjenovnoj osnovi, kao i diskriminaciju koja nije na osnovama vezanim uz cijene, a koja se dodatno rješavaju određivanjem regulatorne obveze transparentnosti.

8.3 Obveza transparentnosti

HAKOM može operatorima sa značajnom tržišnom snagom odrediti obvezu transparentnosti u vezi s međupovezivanjem i/ili pristupom na način da učine javno dostupnima određene podatke, kao što su sljedeći:

- računovodstveni podaci;
- tehničke specifikacije;
- mrežne značajke;
- rokovi i uvjeti ponude i uporabe;
- cijene.

Isto tako, HAKOM može zatražiti od operatora, kojem je određena obveza nediskriminacije, objavu standardne ponude na temelju koje drugi operatori neće biti obvezni plaćati dodatne troškove, koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge. Standardna ponuda mora biti detaljno raščlanjena u skladu s potrebama tržišta, te mora sadržavati pripadajuće rokove, uvjete i cijene usluga.

HAKOM zadržavanje ove obveze smatra nužnim jer bi u suprotnom moglo doći do diskriminacije pojedinih operatora od strane operatora sa značajnom tržišnom snagom što bi dovelo do ometanja konkurentnosti na tržištu i utjecalo na izbor krajnjih korisnika. Također, ova obveza osigurava transparentno poslovanje operatora sa značajnom tržišnom snagom i nadopunjuje obvezu nediskriminacije.

Naime, u 7. poglavlju ovog dokumenta HAKOM, između ostalog, analizira prepreke koje se odnose na previsoke cijene usluge završavanja poziva, diskriminaciju na osnovama koje nisu povezane s cijenama, diskriminaciju na cjenovnoj osnovi i nerazumne/neopravdane zahtjeve. Kako bi u potpunosti uklonio prepreku koja se odnosi na diskriminaciju na osnovama koje nisu povezane s cijenama, HAKOM uz obvezu nediskriminacije zadržava i obvezu transparentnosti te na taj način u potpunosti uklanja navedenu prepreku s tržišta.

Objava standardne ponude/minimalnih ponuda međupovezivanja

HAKOM zadržava regulatornu obvezu transparentnosti uz obvezu objave standardne ponude operatorima sa značajnom tržišnom snagom te u skladu s navedenom regulatornom obvezom operatori sa značajnom tržišnom snagom moraju:

- nadopuniti postojeću Standardnu ponudu na temelju koje drugi operatori neće biti obvezni plaćati dodatne troškove koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge, obvezama koje su mu određene ovom odlukom;
- izmijenjenu Standardnu ponudu objaviti najkasnije u roku od 30 dana od dana stupanja na snagu ove odluke te istu početi primjenjivati u roku od 60 dana od dana stupanja na snagu ove odluke²⁴.

U standardnoj ponudi moraju biti opisane usluge koje operator nudi u vezi s uslugom veleprodajnog završavanja poziva u nepokretnoj mreži, pri čemu ista mora biti detaljno raščlanjena u skladu s tržišnim potrebama i s njima povezanim uvjetima te mora sadržavati

²⁴ U konačnoj odluci biti će naveden točan datum

cijene, kao i rokove i naknade za nepoštivanje rokova uspostave usluga, kako bi se osiguralo pošteno, razumno i pravovremeno ispunjavanje obveza. Objava standardne ponude omogućava brže sklapanje ugovora, sprječava diskriminaciju te može spriječiti sporove koji bi mogli proizaći u slučaju nepostojanja standardne ponude.

Osnovni sadržaj standardne ponude, razina detaljnosti podataka i način objave standardne ponude propisan je Pravilnikom o standardnim ponudama²⁵.

Ostali operatori koji imaju status značajne tržišne snage na ovom mjerodavnom tržištu (svi osim HT-a), obvezni su objaviti samo dokument s detaljnim tehničkim specifikacijama pružanja usluge veleprodajnog završavanja poziva, odnosno usluge međupovezivanja, s definiranim mrežnim značajkama, uvjetima, rokovima i cijenama, pod nazivom minimalna ponuda uvjeta međupovezivanja, a kako je definirano u regulatornoj obvezi gore u tekstu. Osim toga, minimalna ponuda međupovezivanja ostalih operatora može sadržavati i dio u kojem će se definirati uvjeti korištenja zajedničkog prostora (kolokacija) zajedno s rokovima, uvjetima i cijenama pružanja usluge.

S obzirom da HT već ima objavljenu Standardnu ponudu međupovezivanja, a gotovo svi ostali operatori Minimalnu ponudu uvjeta međupovezivanja, koje se temelje na obvezama iz prethodne analize tržišta, HAKOM smatra da je rok za izmjenu navedenih ponuda dovoljan da se ažuriraju sve izmjene definirane ovim dokumentom. Standardna ponuda HT-a i Minimalne ponude ostalih operatora ostaju nepromijenjene u svim onim dijelovima u kojima se regulatorne obveze nisu promijenile. U slučaju da HAKOM utvrdi da je objavljena Standardna ponuda, odnosno Minimalne ponude u suprotnosti s naloženim obvezama ili da nisu u skladu s odredbama ZEK-a, HAKOM može zatražiti izmjenu istih.

HAKOM smatra potrebnim zadržati obvezu objave Standardne ponude, odnosno Minimalne ponude međupovezivanja za operatore sa značajnom tržišnom snagom budući da su sve usluge međupovezivanja koje trebaju biti definirane u Standardnoj/Minimalnoj ponudi međupovezivanja, pa tako i usluga veleprodajnog završavanja poziva, tehnički zahtjevne i bez postojanja transparentnih uvjeta operatori ne bi mogli lako doći do zaključka jesu li diskriminirani rokovima, uvjetima ili cijenama. Isto tako, Standardna ponuda međupovezivanja mora biti jasno definirana da drugi operatori ne bi morali biti obvezni plaćati dodatne troškove, koji nisu nužni za pružanje zatražene usluge.

HAKOM može, ako ocijeni potrebnim, jedanput godišnje provesti postupak izmjene standardne ponude u svrhu provedbe regulatornih obveza koje određuje u skladu s odredbama ZEK-a. Isto tako, u svrhu ostvarivanja regulatornih načela i ciljeva iz članka 5. ZEK-a, postupak izmjene standardne ponude iznimno se može provesti i više puta tijekom godine. U slučaju da operator sa značajnom tržišnom snagom ili neki drugi operator želi pokrenuti postupak izmjene Standardne ponude za međupovezivanje, obavezan je o tome obavijestiti HAKOM koji će, u slučaju da zahtjev operatora smatra opravdanim, prema članku 58. stavku 3. ZEK-a pokrenuti postupak izmjene standardne ponude.

²⁵ NN 126/15

Uvjeti korištenja vodova za međupovezivanje

Vezano uz pružanje iznajmljenih vodova za potrebe osiguranja PSTN/TDM međupovezivanja, HT kao operator sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnim tržištima iznajmljenih vodova je obvezan iste pružati sukladno uvjetima, rokovima i cijenama definiranim u dokumentima u kojima se uređuju tržišta iznajmljenih vodova.

Uvjeti korištenja vodova koji će se koristiti za potrebe IP međupovezivanja određeni su Odlukom o uvjetima IP međupovezivanja.

Uvjeti plaćanja

S ciljem harmoniziranja standardnih ponuda koje su obvezni objaviti operatori koji na mjerodavnim tržištima imaju status operatora sa značajnom tržišnom snagom te kako bi se omogućili transparentni uvjeti poslovanja operatora sa značajnom tržišnom snagom i operatora korisnika standardne ponude odnosno kako bi se onemogućilo da HT iskorištava svoj položaj operatora sa značajnom tržišnom snagom, a sve u svrhu sprječavanja narušavanja i ograničavanja tržišnog natjecanja u području elektroničkih komunikacija, spomenuti operator je obvezan u standardnu ponudu međupovezivanja, koju će objaviti u roku od 30 dana od stupanja na snagu odluke o određivanju operatora sa značajnom tržišnom snagom, ugraditi sljedeće:

- Jedan od instrumenata osiguranja plaćanja koje će HT utvrditi unutar Standardne ponude međupovezivanja mora biti javnobilježnički solemnizirana (potvrđena) bjanko zadužnica;
- Ukoliko operator u razdoblju od jedne godine od dana sklapanja ugovora o međupovezivanju uredno, u roku dospijeća, podmiruje svoje obveze, nakon jedne godine nije obvezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja;
- Rok dospijeća plaćanja računa je 60 dana od dana zaprimanja računa. Prigovori na račune podnose se u pisanom obliku unutar roka dospijeća računa. Ukoliko operator korisnik ne ospori račun unutar njegova roka dospijeća, smatra se da je prihvatio račun;
- HT će primijeniti postupak naplate potraživanja iz dostavljenih instrumenata osiguranja plaćanja tek ukoliko operator ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja u roku od 30 dana od dana dospijeća. Prilikom aktivacije instrumenata osiguranja plaćanja HT može naplatiti samo dospjela i neosporena dugovanja za koja je protekao rok od 30 dana od dana dospijeća, dakle ne i ona za koja je nastupilo samo dospijeće. Isto tako, prilikom namirenja, HT je obvezan najprije zatvoriti obveze s najstarijim dospelim.
- Ukoliko se HT ne može naplatiti iz instrumenta osiguranja plaćanja, HT može operatoru koji ne podmiri svoja dospjela i nesporna dugovanja privremeno obustaviti pružanje usluge;
- Ukoliko se radi o dugovanju operatora koji nije obvezan dostavljati instrumente osiguranja plaćanja, HT može istome privremeno obustaviti pružanje usluge u roku od 30 dana od dana dospijeća;
- U slučajevima kada je HT predao na naplatu instrumente osiguranja plaćanja operator je obvezan dostaviti novi odgovarajući instrument osiguranja plaćanja

odmah, a najkasnije u roku 15 dana od trenutka kada je operator sa značajnom tržišnom snagom predao instrument osiguranja plaćanja na naplatu.

Iznimno od gore navedenog instrumenta osiguranja u vidu bjanko zadužnice, HT ima pravo zahtijevati od operatora s kojim do sada nije imao sklopljen ugovor, a koji traži od HT-a uslugu završavanja poziva u nepokretnu mrežu HT-a, a da HT pritom ne traži niti ostvaruje od istog pružanje ijedne usluge, bankarsku garanciju u iznosu tromjesečnog predviđenog prometa i na razdoblje od 12 mjeseci. Nakon proteka razdoblja od 12 mjeseci, pod uvjetom da novi operatori svoje novčane obveze prema HT-u uredno ispunjavaju, HT više nema pravo tražiti od istih bankarsku garanciju kao instrument osiguranja. Isto tako, svaki operator koji je određen operatorom sa značajnom tržišnom snagom na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, ima pravo tražiti od operatora s kojim do sada nije imao sklopljen ugovor, a koji traži od njega isključivo uslugu završavanja poziva u njegovu nepokretnu mrežu, a da operatori sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu pritom ne traže niti ostvaruju od istog pružanje ijedne usluge, bankarsku garanciju u iznosu tromjesečnog predviđenog prometa i na razdoblje od 12 mjeseci. Nakon proteka razdoblja od 12 mjeseci, pod uvjetom da novi operatori svoje novčane obveze prema operatorima sa značajnom tržišnom snagom uredno ispunjavaju, operatori sa značajnom tržišnom snagom više nemaju pravo tražiti od istih bankarsku garanciju kao instrument osiguranja.“

Nadalje, u slučaju kada je u odnosu na operatora korisnika otvoren postupak predstečajne nagodbe u pogledu plaćanja dospjelih i nespornih dugovanja na odgovarajući način primjenjuju se odredbe zakona kojim je uređen postupak predstečajne nagodbe²⁶. U vezi s tim, HT ne smije operatoru korisniku koji se nalazi u postupku predstečajne nagodbe obustaviti pružanje postojećih usluga. U slučajevima kada je operator korisnik koji se nalazi u postupku predstečajne nagodbe podnio zahtjev za novim uslugama primjenjivat će se odredbe standardne ponude za usluge međupovezivanja, uključujući i odredbe koje se odnose na isplatu naknada za zakašnjenje u realizaciji usluga od strane HT-a.

Glavni pokazatelji učinkovitosti (KPIs)

HT je obvezan pratiti relevantne pokazatelje učinkovitosti te HAKOM-u dostavljati detaljna izvješća sa svim relevantnim pokazateljima učinkovitosti i to na tromjesečnoj razini ili po potrebi na zahtjev HAKOM-a. HT je obvezan za potrebe HAKOM-a dostaviti cjelokupno izvješće na tromjesečnoj razini zajedno s povjerljivim podacima, kako bi HAKOM mogao pratiti i u slučaju potrebe spriječiti bilo kakvo diskriminirajuće ponašanje prema drugim operatorima. HAKOM smatra da izvješće o KPI vrijednostima mora sadržavati osobito sljedeće:

- omjer raspodjele prometa za uslugu veleprodajnog završavanja poziva za vrijeme kvara u mreži;
- KPI vezano uz pružanje usluge zajedničkog korištenja prostora (kolokacije).

HAKOM može naknadno odlukom zatražiti od HT-a praćenje i izvještavanje i za neke druge KPI vrijednosti ovisno o potrebama HAKOM-a i zahtjevima tržišta.

²⁶ U toku provođenja predmetne analize u postupku je promjena zakonodavnog okvira kojim je uređen postupak predstečajne nagodbe.

Rezultati glavnih pokazatelja učinkovitosti moraju biti iskazani na tromjesečnoj razini, i to:

- po operatoru korisniku;
- prosječno za sve operatore korisnike.

HT je operatorima korisnicima, objavom na internetskim stranicama, obvezan pružati:

- pristup KPI podacima vezanim za njihove aktivnosti;
- rezultate glavnih pokazatelja učinkovitosti prosječno za sve operatore korisnike na tromjesečnoj razini.

Rezultate glavnih pokazatelja učinkovitosti za pojedino tromjesečje HT treba učiniti dostupnim HAKOM-u i operatorima 30 dana nakon proteka tog tromjesečja. Zbog velike količine ovih podataka, HAKOM smatra opravdanim obvezati HT da iste pruža putem web portala kako se B2B sustav komunikacije ne bi nepotrebno opterećivao.

Što se tiče pokazatelja učinkovitosti vezanih uz uslugu zajedničkog korištenja prostora (kolokacije), trebaju vrijediti isti oni pokazatelji učinkovitosti, vezani uz uslugu zajedničkog korištenja prostora (kolokacije), koji su definirani analizom tržišta veleprodajnog lokalnog pristupa koje se pruža na fiksnoj lokaciji, i svim sljedećim izmjenama analize navedenog tržišta.

HAKOM smatra da se objavom standardne ponude/minimalnih ponuda uklanjanju zapreke ulasku na tržište definirane poglavljem 7. ovog dokumenta te se omogućavaju preduvjeti za ulazak novih operatora. Stoga je HAKOM mišljenja da je navedena obveza primjerena i razmjerna, s obzirom da bi operatori, u odsustvu regulacije, mogli netransparentnim uvjetima i cijenama drugim operatorima nuditi različite uvjete i cijene od onih koje pruža svom maloprodajnom dijelu (i svojim povezanim društvima). Dakle, objava standardne ponude/minimalnih ponuda je nužna obveza jer omogućuje transparentno djelovanje operatora sa značajnom tržišnom snagom, a istovremeno dopunjuje obvezu nediskriminacije.

8.4 Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva

HAKOM može odrediti, operatorima sa značajnom tržišnom snagom, regulatorne obveze u vezi s povratom troškova i nadzorom cijena uključujući i obvezu troškovne usmjerenosti cijena te obvezu vođenja troškovnog računovodstva, koje se odnose na pružanje određenih vrsta međupovezivanja i/ili pristupa, u slučajevima kada se na temelju analize tržišta utvrdi da nedostatak djelotvornoga tržišnog natjecanja omogućuje određenom operatoru zadržavanje pretjerano visoke razine cijena ili primjenu istiskivanja niskom cijenom, a na štetu krajnjih korisnika usluga. HAKOM ovu obvezu, operatorima sa značajnom tržišnom snagom zadržava, odnosno određuje samo u djelu koji se odnosi na pristup u svrhu međupovezivanja i to na način kako je određeno dalje u dokumentu.

HAKOM će osigurati da svi načini povrata troškova i metodologije određivanja cijena, koje su određene operatorima, budu usmjerene na promicanje djelotvornosti i održivoga tržišnog natjecanja te na ostvarivanje najvećih pogodnosti za krajnje korisnike usluga, pri čemu može uzeti u obzir i cijene dostupne na usporedivim konkurentnim tržištima.

Operator, kojemu je određena obveza troškovne usmjerenosti cijena, snosi teret dokazivanja da cijene njegovih usluga proizlaze iz troškova, uključujući razumnu stopu povrata ulaganja. U svrhu izračuna troškova djelotvornog pružanja usluga HAKOM može primijeniti metodologiju troškovnog računovodstva neovisno o metodologiji koju primjenjuje operator, ili metodu referentnih vrijednosti te može zatražiti od operatora cjelovito obrazloženje cijena njegovih usluga, a prema potrebi i izmjenu tih cijena.

Vezano uz metodologiju troškovnog računovodstva, HAKOM je u veljači 2012. donio odluku o metodologiji izrade i primjene troškovnih modela za nepokretnu i pokretnu mrežu i univerzalnu uslugu²⁷. Rezultat troškovnih modela za nepokretnu mrežu, jest izračun jediničnih troškova reguliranih usluga. Prema takvom troškovno usmjerenom izračunu cijena, operator sa značajnom tržišnom snagom trebao bi moći ostvariti povrat učinkovitih troškova pružanja usluga, pri čemu će tako određene cijene poticati daljnja ulaganja u izgradnju u modernizaciju mreže.

Tri su glavna cilja HAKOM-a kod uvođenja troškovno-usmjerenog određivanja cijena:

- promicanje učinkovitosti,
- promicanje održivog tržišnog natjecanja te
- osiguravanje najvećih koristi za korisnike.

HAKOM je u poglavljima 7.3. i 7.4. ovog dokumenta prepoznao određene prepreke koje bi se mogle pojaviti na ovom tržištu u odsustvu regulacije. Stoga je po mišljenju HAKOM-a potrebno da operatori sa značajnom tržišnom snagom i dalje imaju obvezu nadzora cijena kako bi ne bi došlo do prepoznatih problema na tržištu.

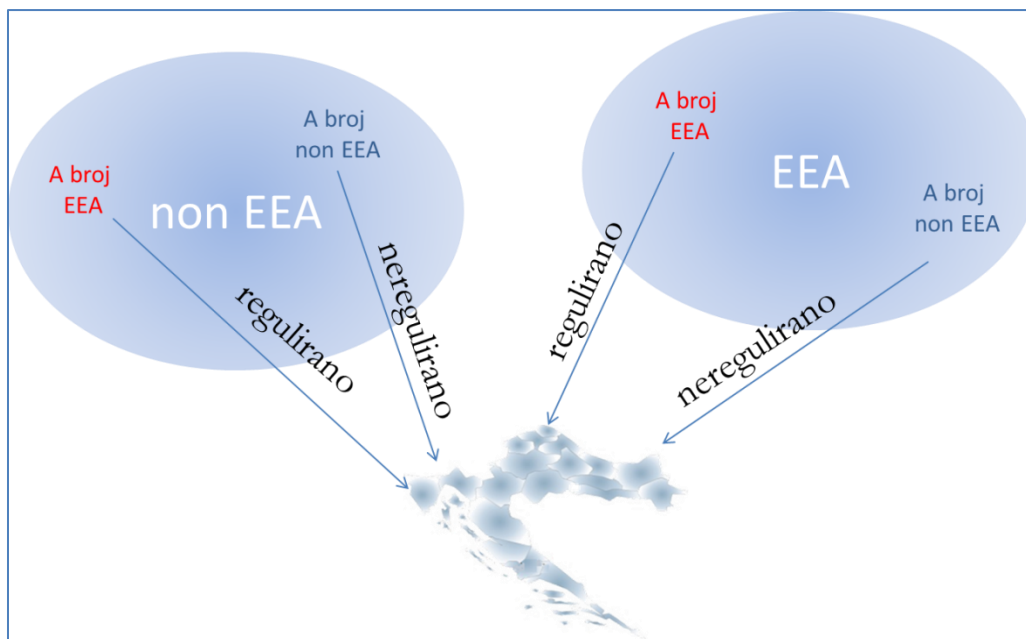
Kako bi spriječio mogućnost pojave prethodno navedenih prepreka razvoju tržišnog natjecanja, HAKOM je odredio da se svim operatorima sa značajnom tržišnom snagom zadrži obveza nadzora cijena i to samo za:

²⁷ KLASA: UP/I-344-01/11-09/08, URBROJ: 376-11-12-13

- *uslugu završavanja poziva u mrežu operatora sa značajnom tržišnom snagom, započetih s A brojeva koji pripadaju nekom od nacionalnih ili EEA operatora neovisno o mreži u kojoj je poziv započeo, pri čemu A broj operatoru koji ima mogućnost raspoznavanja A broja mora biti vidljiv, ispravan i potpun*

Stoga se obveza nadzora cijena primjenjuje na pozive koji su završili u mreži operatora nepokretnih mreža, neovisno o tome jesu li pozivi započeti s A brojeva koji pripadaju nekom od nacionalnih ili međunarodnih EEA operatora pokretne ili nepokretne mreže (slika 3).

Slika 3 Prikaz reguliranih i nereguliranih odnosa poziva

Radi izbjegavanja dvojbi, ukoliko operator ima implementiran sustav raspoznavanja A broja, a sam A broj nije vidljiv, potpun ili ispravan (operator A broja ili tranzitni operator ga iz nekog razloga skriva, mijenja ili skraćuje), operatori sa značajnom tržišnom snagom nisu obvezni naplaćivati reguliranu cijenu.

HAKOM je segmentiranu regulaciju cijena uveo prethodnom analizom ovog mjerodavnog tržišta, kako bi spriječio značajnu asimetriju cijena završavanja poziva koje su prije uvođenja segmentirane regulacije naplaćivali pojedini operatori izvan EEA zemalja u usporedbi s operatorima RH.

Naime, određivanje obveze nadzora cijene i za završavanje poziva s A broja iz mreže operatora izvan EEA zemalja dovelo bi hrvatske operatore u neravnotežan položaj kod ugovaranja cijena završavanja poziva u mreže pojedinih operatora izvan EEA zemalja, jer bi bili obvezni naplaćivati regulirane cijene, dok bi istovremeno tim istim operatorima bili prisiljeni plaćati višu cijenu završavanja poziva koja nije regulirana.

Uzevši u obzir pozitivne učinke segmentirane regulacije cijene u smislu da je hrvatskim operatorima omogućena pregovaračka moć u pregovorima za određivanja cijena za završavanje poziva, HAKOM smatra potrebnim zadržati segmentiranu regulaciju cijena.

Izračun cijene za uslugu završavanja poziva

HAKOM je u 2016. ažurirao postojeći troškovni model. Prilikom ažuriranja troškovnog modela zadržane su pretpostavke iz postojećeg modela, a ažurirani su podaci o potražnji i cijenama opreme kao i podaci koji se odnose na operativne troškove. S obzirom da troškovni model nije predvidio postojanje IP međupovezivanja (u trenutku izrade troškovnog modela HT je nudio samo TDM međupovezivanje), a HT je u međuvremenu počeo s nuđenjem navedene usluge, HAKOM je prilikom određivanja cijene za uslugu završavanja (terminacije) poziva u javnoj nepokretnoj komunikacijskoj mreži u obzir uzeo i trošak mrežnih elementa koji su nužni kako bi se omogućilo IP međupovezivanje.

Na temelju rezultata ažuriranog troškovnog modela, HAKOM je odlukom od 14. rujna 2016.²⁸, u zasebnom postupku, odredio cijene veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji. Od 1. srpnja 2017., operatori u nepokretnoj mreži primjenjuju cijenu koja je određena prethodno navedenom odlukom, a koja je određena na temelju *bottom-up* troškovnog modela uz primjenu *pure* LRIC pristupa, u skladu s Preporukom o regulaciji cijena završavanja poziva iz 2009.²⁹, i to u iznosu od 0,88 lp/min za vrijeme jakog prometa i 0,44 lp/min za vrijeme slabog prometa.

HAKOM smatra opravdanim odrediti da navedene cijene ostanu na snazi do primjene najviše razine cijene terminacije u nepokretnim mrežama koju će, sukladno članku 75. Zakonika³⁰, Europska komisija odrediti svojim provedbenim aktom do 31. prosinca 2020. Naime, kako se troškovni model ažurira svake tri godine, a postojeće cijene završavanja poziva u Republici Hrvatskoj su stupile na snagu 1. srpnja 2017., HAKOM smatra da nije učinkovito provesti postupak ažuriranja modela i određivanja cijena na temelju rezultata ažuriranog modela, budući da bi u kraćem razdoblju od primjene tako izračunate cijene stupila na snagu maksimalna cijena terminacije koja će biti određena provedbenim aktom Europske komisije.

Cijene za uslugu kolokacije

HT je obvezan naplaćivati sve cijene koje se odnose na pružanje usluga kolokacije u skladu s regulatornim obvezama transparentnosti, nediskriminacije i troškovne usmjerenosti. Za dokazivanje utemeljenosti cijena tih usluga na navedenim troškovima odgovoran je HT koji pruža usluge kolokacije. Za uslugu kolokacije vrijede isti uvjeti određeni u analizi mjerodavnog tržišta veleprodajnog fizičkog pristupa mrežnoj infrastrukturi i svim njenim izmjenama te uvjeti iz Standardne ponude Hrvatskog Telekoma d.d. za uslugu izdvojenog pristupa lokalnoj petlji.

Obveza nadzora cijena naplate troškova kolokacije za ostale operatore temelji se isključivo na načelu reciprociteta u odnosu na cijene koje HT naplaćuje drugim operatorima za istu uslugu u smislu da se cijene koje se plaćaju za uslugu pružanja kolokacije određuju u skladu s odredbama definiranim u Standardnoj ponudi Hrvatskog Telekoma d.d. za uslugu izdvojenog

²⁸ KLASA:UP/I-344-01/16-05/10, URBROJ:376-11/16-08

²⁹ Commission Recommendation on the Regulatory Treatment of Fixed and Mobile Termination Rates in the EU (2009/396/EC), 20 May 2009

³⁰ Direktiva Europskog parlamenta i Vijeća o Europskom zakoniku elektroničkih komunikacija usvojena je u prosincu 2018.

pristupa lokalnoj petlji. Ostali operatori nemaju obvezu troškovne usmjerenosti u odnosu na cijenu usluge kolokacije upravo u svrhu da HAKOM izbjegne, nametanje nerazmjernih regulatornih obveza troškovnog računovodstva i računovodstvenog razdvajanja drugim operatorima.

8.5 Obveza računovodstvenog razdvajanja

HAKOM može odrediti operatorima sa značajnom tržišnom snagom obvezu računovodstvenog razdvajanja određenih djelatnosti u vezi s međupovezivanjem i/ili pristupom.

HAKOM osobito može zatražiti od vertikalno integriranog operatora da učini transparentnim svoje veleprodajne cijene i transferne naknade, osobito kako bi se osiguralo ispunjavanje obveze nediskriminacije, ili prema potrebi, spriječilo nepravedno međusobno subvencioniranje.

Računovodstvenim razdvajanjem troškova i prihoda elektroničkih komunikacijskih usluga operatora sa značajnom tržišnom snagom postiže se ispunjenje zakonske obveze sprječavanja subvencioniranja jedne od drugih elektroničkih komunikacijskih usluga na mjerodavnim tržištima na kojima su operatori određeni operatorima sa značajnom tržišnom snagom.

Računovodstveno razdvajanje podrazumijeva da su aktivnosti operatora podijeljene u posebne poslove ili usluge za računovodstvene potrebe te se na taj način kroz sustav odvojenih izvještaja omogućava provođenje načela nediskriminacije tj. jednakih tržišnih uvjeta što omogućava razvoj konkurencije i ulazak novih operatora na tržište.

Način i postupak vođenja razdvojenog računovodstva mogu se pobliže utvrditi odlukom HAKOM-a.

S obzirom da je provedenom analizom utvrđeno da HT može, u odsustvu regulacije, cjenovno diskriminirati operatore u odnosu na svoj maloprodajni dio ili povezana društva, kao i unakrsno subvencionirati usluge na vertikalno povezanim tržištima, i time iskoristiti svoj položaj značajne tržišne snage, HAKOM određuje HT-u regulatornu obvezu računovodstvenog razdvajanja na ovom mjerodavnom tržištu.

HAKOM smatra da će se regulatornom obvezom računovodstvenog razdvajanja riješiti prepreke razvoju tržišnog natjecanja koje su definirane u poglavlju 7.3. ovog dokumenta i sve prepreke koje nisu direktno definirane, a mogle bi izazvati iste ili slične posljedice na tržištu. Isto tako, HAKOM smatra da će se direktno riješiti problem unakrsnog subvencioniranja i to u kombinaciji s već određenim obvezama nediskriminacije i transparentnosti.

Vijeće HAKOM-a je 11. prosinca 2013. donijelo odluku³¹ kojom je HT-u naložilo način provedbe računovodstvenog razdvajanja i troškovnog računovodstva, i to na način i u rokovima koji su određeni dokumentom „Naputci za računovodstveno razdvajanje i troškovno računovodstvo“. Naime, navedenim dokumentom su definirani način i rokovi provedbe računovodstvenog razdvajanja i troškovnog računovodstva, koje HT treba provesti u praksi, a kako bi se provela regulatorna obveza računovodstvenog razdvajanja sukladno odredbama ZEK-a.

³¹ KLASA: UP/I-344-01/13-05/33; URBROJ: 376-11/13-2

Ovom regulatornom obvezom se određuje HT-u, a kao potvrda provođenja obveza transparentnosti i nediskriminacije u vezi sa cijenama usluga koje su definirane na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu javnu telefonsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji, vođenje i prikaz računovodstvenih podataka posebno za tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitu javnu telefonsku mrežu koja se pruža na fiksnoj lokaciji, odvojeno od računovodstvenih podataka za ostale djelatnosti HT-a, a čime će se omogućiti transparentnost svih veleprodajnih cijena po kojima HT svoje usluge pruža ostalim operatorima, kao i transfernih naknada po kojima HT svoje usluge pruža svome maloprodajnom dijelu i povezanim društvima. Naime, HT je vertikalno integrirani operator zbog čega je vrlo važno imati kontrolu nad transfernim naknadama koje nudi svome maloprodajnom dijelu, a kako ne bi unakrsnim subvencioniranjem prenio značajnu tržišnu snagu s tržišta započinjanja poziva iz javnih komunikacijskih mreža koje se pruža na fiksnoj lokaciji na pripadajuće maloprodajno tržište. Budući da se i veleprodajna i maloprodajna usluga nude unutar istog, vertikalno integriranog operatora, računovodstveno razdvajanje je jedini način kontrole kako bi se utvrdilo da operator ne vrši unakrsno subvencioniranje i time vertikalno prenosi značajnu tržišnu snagu.

HT pri ispunjavanju regulatorne obveze računovodstvenog razdvajanja mora osobito voditi računa o preporukama i smjernicama Europske komisije na području računovodstvenog razdvajanja.

9 Popis slika

Slika 1 Usluga završavanja u HT-ovu mrežu od 1.siječnja 2016.	13
Slika 2 Tržišni udjeli operatora prema ukupnom broju završenih minuta.....	23
Slika 3 Prikaz reguliranih i nereguliranih odnosa poziva	42

10 Popis tablica

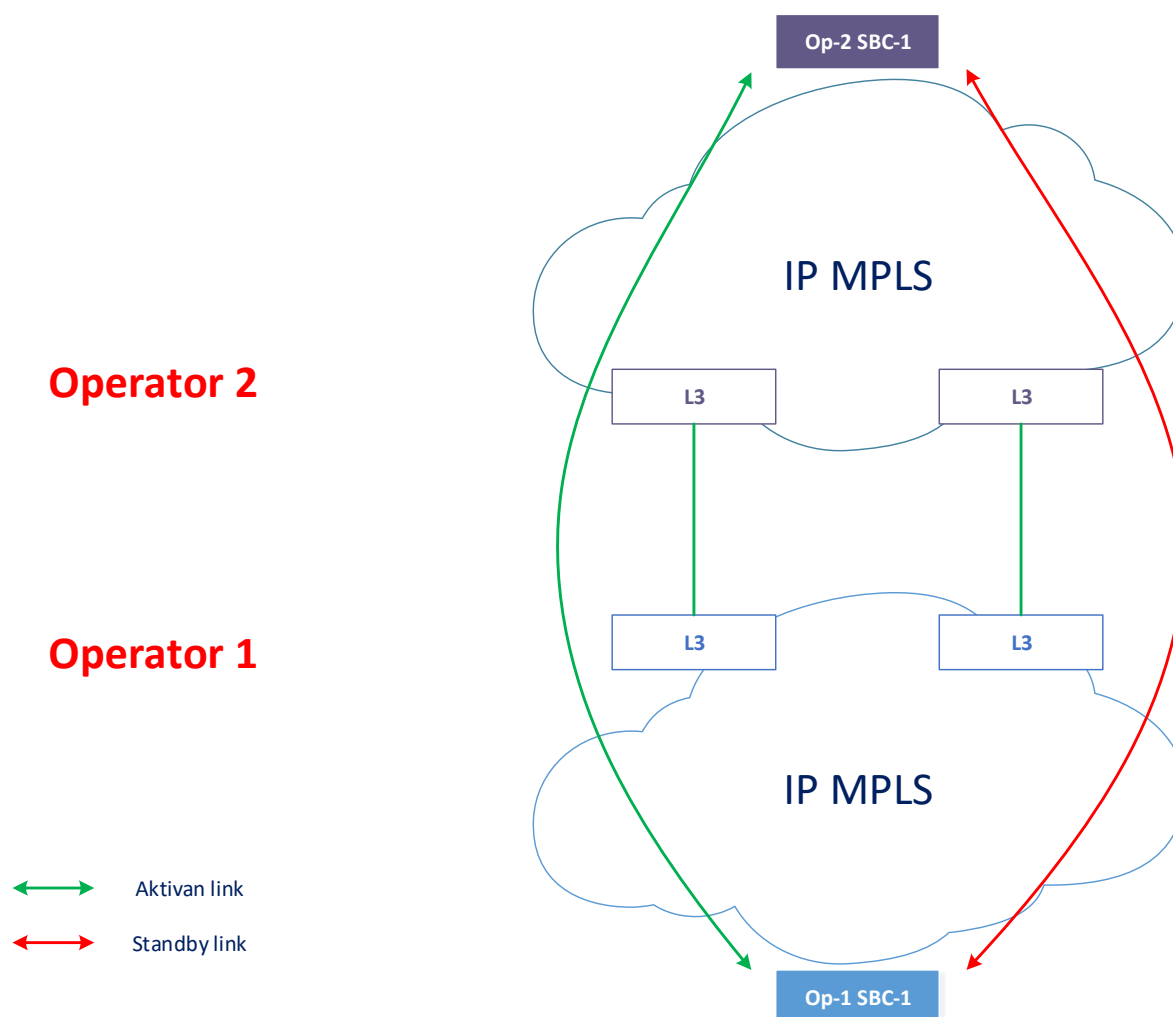
Tablica 1 Prikaz regionalnih pristupnih točaka HT-a	14
Tablica 2 Cijene usluge veleprodajnog završavanja poziva	19

11 Privici

11.1 Privitak 1 – Arhitektura IP međupovezivanja

Povezivanje dva operatora s po jednim SBC-om

U slučaju da svaki od operatora ima po jedan SBC, preporučena arhitektura je slijedeća:

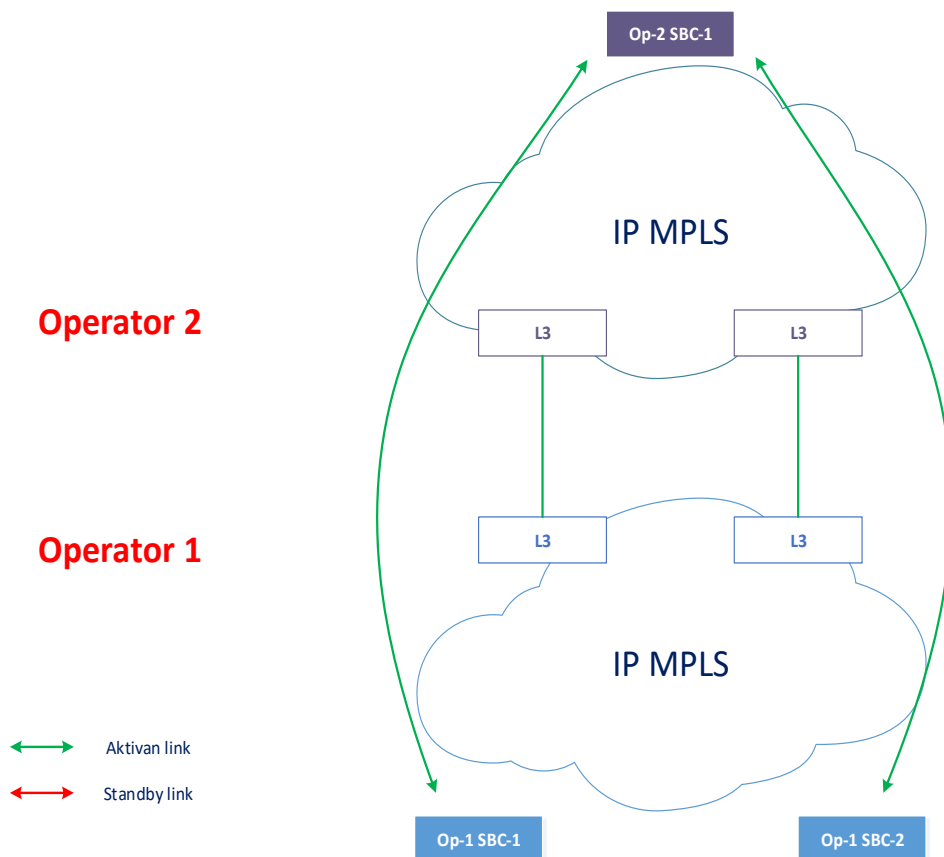

Operatori uspostavljaju jedan aktivan SIP link uz jedan pričuvni SIP link koji će se koristiti u slučaju ispada IP povezivosti između SBC-ova.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na IP sloju.

Povezivanje operatora s jednim SBC-om i operatora s dva SBC-a

U slučaju da jedan operator ima jedan SBC, a drugi operator dva SBC-a, preporučena arhitektura je sljedeća:

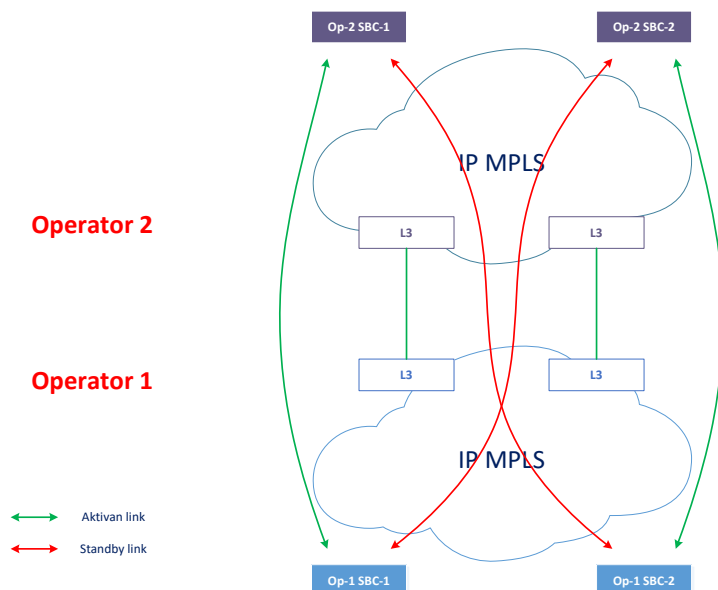
Operatori uspostavljaju dva aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, drugi preuzima potpunu razmjenu prometa između operatora.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na aplikacijskom sloju tj na SIP razini.

Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, detekciju ispada i zaštitno usmjeravanje moguće je ostvariti i na IP sloju.

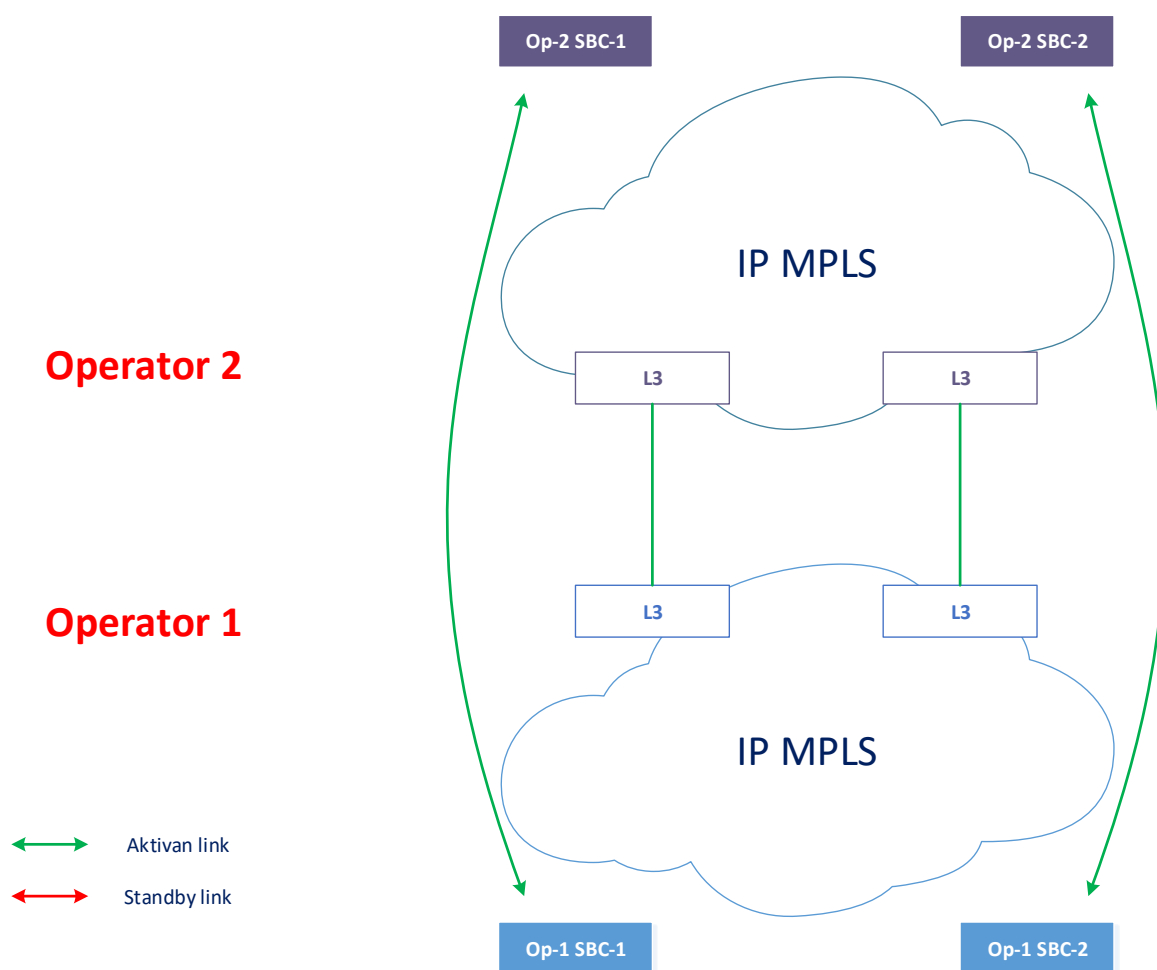
Povezivanje dva operatora s po dva SBC-a

U slučaju da svaki od operatora ima po dva SBC, preporučena arhitektura je sljedeća:

Operatori uspostavljaju četiri aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, preostali preuzimaju potpunu razmjenu prometa između operatora.

Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, alternativno je moguće ostvariti povezivanje putem dva aktivna SIP linka koji rade u *load balancing* načinu rada, pri čemu u slučaju ispada jednog linka, drugi preuzima potpunu razmjenu prometa između operatora.

Detekcija ispada i zaštitno usmjeravanje ostvaruje se na aplikacijskom sloju tj. na SIP razini.

Ovisno o potrebama operatora i bilateralnom dogovoru između operatora, detekciju ispada i zaštitno usmjeravanje moguće je ostvariti i na IP sloju.

11.2 Privitak 2 – Operatori sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu

- 4 Tel komunikacije d.o.o., Samobor, Cvjetno naselje 16;
- A1 Hrvatska d.o.o., Zagreb, Vrtni put 1;
- Akton d.o.o., Zagreb, Bani 75;
- BT Net d.o.o., Zagreb, Dubravkin trg 5;
- Chaos d.o.o., Varaždin, Ive Režeka 15;
- Dialoga Servicios Interactivos, S.A., Plaza Euskadi n°5, Planta 12a, Torre Iberdrola, Bilbao, Španjolska;
- Fenice telekom grupa d.o.o., Rijeka, Gornja Vežica 16/a;
- Hrvatski Telekom d.d., Zagreb, Roberta Frangeša Mihanovića 9;
- Informatika Projekt d.o.o., Zagreb, Kozjak 56;
- Iskon Internet d.d., Zagreb, Garićgradska 18;
- IT Jedan d.o.o., Zagreb, Selska cesta 90A;
- Magić Net d.o.o., Ludbreg, Koprivnička 17/c;
- Net-connect d.o.o. Zagreb, Petrovaradinska 1;
- Nexcom d.o.o., Zagreb, Trnjanska cesta 45;
- Novi-Net d.o.o., Selnica, Merhatovec 5;
- Raystrom d.o.o., Zagreb, Radnička cesta 52/R3
- Omonia d.o.o., Zagreb, Sisačka cesta 20/a;
- Optika kabel TV d.o.o., Zaprešić, Drage Švajcera 1;
- Orinoco d.o.o., Zagreb, Hebrangova 38;
- OT-Optima Telekom d.d., Zagreb, Bani 75/a;
- Primo Teh d.o.o., Rijeka, Drežnička 3;
- Siol d.o.o., Zagreb, Margaretska 3;
- Skvid d.o.o., Zagreb, Jalševička cesta 40;
- Softnet d.o.o., Zagreb, Cebini 37/2;
- Terrakom d.o.o., Zagreb, Radnička cesta 48/1;
- VM Telekom d.o.o., Rijeka, Riva Boduli 1;
- Vocalis d.o.o., Opatija, Antona Mihića 12,

Napomena:

Tijekom listopada 2018. Metronet se pripojio Vipnetu te će Vipnet postati pravni slijednik pripojenog društva Metronet. Isto tako, tijekom listopada Vipnet d.o.o. promijenio naziv u A1 Hrvatska d.o.o.

11.3 Privitak 3 – Pregled regulatornih obveza

Obveze	Prijedlog analize	Obveze iz 2015 i razlika u odnosu na 2015.
Pristup	Da <ul style="list-style-type: none"> • Samo za IP međupovezivanje • Rok realizacije 75 dana • 	Da <ul style="list-style-type: none"> • Obveza pristupa i za TDM i za IP međupovezivanje
Nediskriminacija	Da <ul style="list-style-type: none"> • Informacije o planiranim promjenama u mreži najmanje 6 mjeseci unaprijed • Obveza dostave ugovora o IP međupovezivanju HAKOM-u roku od 15 dana od sklapanja istog. 	Da
Transparentnost	Da <ul style="list-style-type: none"> • Obveza objave Standardne ponude (30 dana za objavu, 60 dana za primjenu) • Praćenje glavnih pokazatelja učinkovitosti (KPI) – samo HT • Instrumenti osiguranja plaćanja 	Da
Nadzor cijena	Da <ul style="list-style-type: none"> • Regulirane cijene samo ako A broj pripada EEA operatoru • Regulirane cijene koje su u primjeni od 1.7.2017. na temelju ažuriranog modela primjenjuju se do donošenja jedinstvene cijene od strane EK 	Da <ul style="list-style-type: none"> • HAKOM je rekao da će ažurirati troškovni model
Računovodstveno razdvajanje	Da, samo za HT	Da, samo za HT

11.4 Prिवitak 4 -Mišljenje Agencije za zaštitu tržišnog natjecanja

 REPUBLIKA HRVATSKA AGENCIJA ZA ZAŠTITU TRŽIŠNOG NATJECANJA	REPUBLIKA HRVATSKA HRVATSKA REGULATORNA AGENCIJA ZA MREŽNE DJELATNOSTI															
CROATIAN COMPETITION AGENCY KLASA: 034-08/18-01/074 URBROJ: 580-12/26-18-002 Zagreb, 11. listopada 2018.	<table border="1"><tr><td>Primjeno:</td><td colspan="2">18.10.2018. 9:39:43</td></tr><tr><td>Klasifikacijska oznaka</td><td colspan="2">Org. jed.</td></tr><tr><td>UP/I-344-01/18-03/02</td><td colspan="2">-11</td></tr><tr><td>Urudžbeni broj:</td><td>Pril.</td><td>Vrij.</td></tr><tr><td>580-18-7</td><td></td><td>0</td></tr></table> 02188926	Primjeno:	18.10.2018. 9:39:43		Klasifikacijska oznaka	Org. jed.		UP/I-344-01/18-03/02	-11		Urudžbeni broj:	Pril.	Vrij.	580-18-7		0
Primjeno:	18.10.2018. 9:39:43															
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.															
UP/I-344-01/18-03/02	-11															
Urudžbeni broj:	Pril.	Vrij.														
580-18-7		0														

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
g. Tonko Obuljen, predsjednik Vijeća

Ulica Roberta Frangeša Mihanovića 9
10110 Zagreb

PREDMET: Tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji
- zahtjev HAKOM-a
- mišljenje; dostavlja se

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: Agencija) zaprimila je 1. listopada 2018. zahtjev Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (dalje: HAKOM) kojim traži mišljenje Agencije o zaključcima iz prijedloga odluke kojim se utvrđuje mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, koje je podložno prethodnoj regulaciji, a čiji sastavni dio je pripadajući dokument analize tržišta (klasa: UP/I-344-01/18-03/02 urbroj: 376-11-18-1 od 27. rujna 2018.; dalje: Prijedlog Odluke). Pritom, na temelju članka 54. stavka 5. Zakona o elektroničkim komunikacijama („Narodne novine“, br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14 i 72/17; dalje: ZEK), HAKOM traži mišljenje Agencije u svezi utvrđivanja mjerodavnog tržišta.

Agencija je izvršila uvid u dostavljeni Prijedlog Odluke te je na temelju odluke Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja u sastavu: Mladen Cerovac, mag.iur., predsjednik Vijeća, Vesna Patrlj, dipl.iur., zamjenica predsjednika Vijeća, Denis Matić, dipl.iur. i mr.sc. Ljiljana Pavlic, članovi Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja, u smislu članka 25. stavka 1., članka 30. točke 10. i članka 31. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13; dalje: ZZTN), sa 2672018. sjednice, održane 11. listopada 2018. donijela sljedeće

MIŠLJENJE

Agencija nema primjedbi na zaključke iz Prijedloga Odluke, a koji se odnose na utvrđivanje mjerodavnog tržišta.

Obrazloženje

Agencija je izvršila uvid u Prijedlog Odluke te je utvrdila kako je HAKOM, u provedbi postupka analize tržišta, osobito vodio računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj (*ex ante*) regulaciji (dalje: Preporuka EK) i mjerodavnim Smjernicama Europske komisije za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage na temelju regulatornog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge (dalje: Smjernice). Budući da je riječ o mjerodavnom tržištu koje se prema Preporuci EK, nalazi

na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM je odlučio kako je mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, podložno prethodnoj regulaciji. Pri donošenju odluke, HAKOM je uzео u obzir stanje na tržištu elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u Republici Hrvatskoj.

Navedena Preporuka i Smjernice određuju da se mjerodavno tržište i ocjena značajne tržišne snage operatora na mjerodavnom tržištu utvrđuju u skladu s načelima prava tržišnog natjecanja.

U tom smislu, mjerodavno tržište u dimenziji roba ili usluga obuhvaća sve one proizvode i usluge koji su međusobno zamjenjivi, ne samo u smislu njihovih objektivnih značajki na temelju kojih zadovoljavaju potrebe potrošača, njihove cijene ili njihove namjene, već i u smislu konkurentnosti i/ili strukture ponude i potražnje na promatranom tržištu. Prilikom utvrđivanja mjerodavnog tržišta, potrebno je obuhvatiti one proizvode ili usluge koje krajnji potrošači smatraju međusobno zamjenjivima. U postupku određivanja mjerodavnog tržišta, pored analize značajki samog proizvoda ili usluge, njihove cijene i namjene, potrebno je analizirati zamjenjivost proizvoda ili usluge na strani potražnje i zamjenjivost proizvoda ili usluge na strani ponude.

Uvidom u Prijedlog Odluke, Agencija je utvrdila kako je HAKOM pri određivanju mjerodavnog tržišta u dimenziji usluga proveo analizu zamjenjivosti usluga na strani potražnje na maloprodajnoj razini i analizu zamjenjivosti usluga na strani potražnje i ponude na veleprodajnoj razini.

U postupku određivanja mjerodavnog tržišta, HAKOM je odredio dimenziju usluga i zemljopisnu dimenziju mjerodavnog tržišta. Temeljem provedene analize, HAKOM je odredio mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, na način da su definirana zasebna tržišta veleprodajnog završavanja poziva u mrežu svakog od operatora, neovisno o elektroničkoj komunikacijskoj mreži u kojoj je poziv započeo i to za:

1. Akton d.o.o., Zagreb, Bani 75;
2. BT Net d.o.o., Zagreb, Dubravkin trg 5;
3. Fenice telekom grupa d.o.o., Rijeka, Gornja Vežica 16/a;
4. Hrvatski Telekom d.d., Zagreb, Roberta Frangeša Mihanovića 9;
5. Iskon Internet d.d., Zagreb, Garićgradska 18;
6. Magić Net d.o.o., Ludbreg, Koprivnička 17/c;
7. Metronet telekomunikacije d.d. Zagreb, Ulica grada Vukovara 269d;
8. Net-connect d.o.o. Zagreb, Petrovaradinska 1;
9. Novi-Net d.o.o., Selnica, Merhatovec 5;
10. Omonia d.o.o., Zagreb, Sisačka cesta 20/a,
11. Optika kabel TV d.o.o., Zaprešić, Drage Švajcера 1;
12. Orinoco d.o.o., Zagreb, Hebrangova 38;
13. OT-Optima Telekom d.d., Zagreb, Bani 75/a;
14. Skvid d.o.o., Zagreb, Jaiševečka cesta 40;
15. Softnet d.o.o., Zagreb, Cebini 37/2;
16. Terrakom d.o.o., Zagreb, Radnička cesta 48/1;
17. VIPnet d.o.o., Zagreb, Vrtni put 1 (sada: A1);
18. Vocalls d.o.o., Opatija, Antona Mihića 12.

Nadalje, HAKOM je odredio da je mjerodavno tržište u zemljopisnoj dimenziji nacionalni teritorij Republike Hrvatske.

Slijedom navedenoga, Agencija je donijela mišljenje kao u izreci.

Agencija ističe kako u konkretnim postupcima u svezi poduzetnika koji djeluju na tržištu elektroničkih komunikacija, Agencija temeljem propisa o zaštiti tržišnog natjecanja za čiju primjenu je nadležna, u svakom pojedinom predmetu koji se vodi pred Agencijom utvrđuje mjerodavno tržište. Pritom, Agencija ističe kako se mjerodavno tržište koje Agencija utvrdi u konkretnom slučaju, ne mora nužno poklapati s mjerodavnim tržištima koja je HAKOM utvrdio *ex ante*.

Predsjednik Vijeća
za zaštitu tržišnog natjecanja

Mladen Cerovac, mag.iur.

REPUBLIKA HRVATSKA
AGENCIJA ZA ZAŠTITU
TRŽIŠNOG NATJECANJA

CROATIAN COMPETITION AGENCY

KLASA: 034-08/18-01/074
URBROJ: 580-12/26-18-004
Zagreb, 14. studenoga 2018.

REPUBLIKA HRVATSKA

HRVATSKA REGULATORNA AGENCIJA
ZA MREŽNE DJELATNOSTI

Primjeno:	15.11.2018. 12:25:56	
Klasifikacijska oznaka	Org. jed.	
UP/I-344-01/18-03/02	-11	
Uredbeni broj:	Pril.	Vrij.
580-18-17		0

034-08/18-01/074
580-12/26-2018-004

02172794

Hrvatska regulatorna agencija za mrežne djelatnosti
g. Tonko Obuđen, predsjednik Vijeća

Ulica Roberta Frangeša Mihanovića 9
10110 Zagreb

PREDMET: Tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji
- zahtjev HAKOM-a
- dopuna mišljenja; dostavlja se

Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja (dalje: Agencija) zaprimila je 31. listopada 2018. zahtjev Hrvatske regulatorne agencije za mrežne djelatnosti (dalje: HAKOM) kojim traži dopunu mišljenja Agencije (KLASA: 034-08/18-01/074, URBROJ: 580-12/26-18-002 od 11. listopada 2018.; dalje: Mišljenje) o zaključcima u dokumentu „Tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji“ (dalje: Analiza tržišta), a koji se odnose na procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Međutim, a s obzirom da je u međuvremenu, a nastavno na javnu raspravu, HAKOM utvrdio dodatna trgovačka društva kao operatore sa značajnom tržišnom snagom na predmetnom mjerodavnom tržištu, HAKOM je pozvao Agenciju da izvrši uvid u Prijedlog odluke (KLASA: UP/I-344-01/18-03/02, URBROJ: 376-11-18-15 od 30. listopada 2018.; dalje: Prijedlog Odluke II.) s pripadajućom Analizom tržišta radi davanja mišljenja o zaključcima iz Prijedloga Odluke II. koji se odnose na procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Sljedom navedenog, Agencija je na temelju odluke Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja u sastavu: Mladen Cerovac, mag.iur., predsjednik Vijeća, Vesna Patrlj, dipl.iur., zamjenica predsjednika Vijeća, Denis Matić, dipl.iur. i mr.sc. Ljiljana Pavlic, članovi Vijeća za zaštitu tržišnog natjecanja, u smislu članka 25. stavka 1., članka 30. točke 10. i članka 31. Zakona o zaštiti tržišnog natjecanja („Narodne novine“, br. 79/09, 80/13; dalje: ZZTN), sa 29./2018. sjednice, održane 14. studenoga 2018. donijela sljedeću

DOPUNU MIŠLJENJA

Agencija nema primjedbi na zaključke iz Prijedloga Odluke II., a koji se odnose na procjenu postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Obrazloženje

Dana 1. listopada 2018. Agencija je zaprimila zahtjev HAKOM-a kojim se traži mišljenje Agencije o zaključcima iz Prijedloga odluke (KLASA: UP/I-344-01/18-03/02, URBROJ: 376-11-18-1 od 27. rujna 2018.; dalje: Prijedlog Odluke I.) s pripadajućom Analizom tržišta.

Pritom, na temelju članka 54. stavka 5. Zakona o elektroničkim komunikacijama („Narodne novine“, br. 73/08, 90/11, 133/12, 80/13, 71/14 i 72/17; dalje: ZEK), HAKOM je zatražio mišljenje Agencije u svezi utvrđivanja mjerodavnog tržišta. U svezi predmetnog zahtjeva HAKOM-a, Agencija je dana 11. listopada 2018. donijela Mišljenje. Dana 31. listopada 2018. Agencija je zaprimila zahtjev HAKOM-a kojim se traži dopuna Mišljenja Agencije u dijelu koji se odnosi na zaključak iz Prijedloga Odluke II. o procjeni postojanja operatora sa značajnom tržišnom snagom.

Naime, u tijeku javne rasprave, HAKOM je utvrdio kako i trgovačka društva Dialoga d.o.o. (dalje: Dialoga), Raystorm d.o.o. (dalje: Raystorm), 4Tel komunikacije d.o.o. (dalje: 4Tel), Siol d.o.o. (dalje: Siol), IT Jedan d.o.o. (dalje: IT Jedan), Chaos d.o.o. (dalje: Chaos), Informatika Projekt d.o.o. (dalje: iProjekt), Primo Teh d.o.o. (dalje: Primo Teh), VM Telekom d.o.o. (dalje: VM Telekom) i Nexcom d.o.o. (dalje: Nexcom) imaju potpisane ugovore o međupovezivanju, a što je osnova da isti operatori budu određeni operatorima sa značajnom tržišnom snagom na mjerodavnom tržištu.

Stoga je HAKOM je dopunio Prijedlog Odluke I. na način da je i navedena trgovačka društva odredio operatorima sa značajnom tržišnom snagom predmetnom tržištu, dok zaključke o utvrđivanju tržišta i određivanju granica mjerodavnog tržišta nije mijenjao.

Dana 30. listopada 2018. HAKOM je otvorio drugi krug javne rasprave o dopunjenom Prijedlogu Odluke II. s pripadajućim dokumentom „Tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji“.

Slijedom zaprimljenog zahtjeva HAKOM-a, Agencija je izvršila uvid u Prijedlog Odluke II. te je utvrdila kako je HAKOM, u provedbi postupka analize tržišta, osobito vodio računa o primjeni mjerodavne Preporuke Europske komisije o mjerodavnim tržištima podložnima prethodnoj (ex ante) regulaciji (dalje: Preporuka EK) i mjerodavnim Smjernicama Europske komisije za analizu tržišta i ocjenu značajne tržišne snage na temelju regulatornog okvira EU-a za elektroničke komunikacijske mreže i usluge. Budući da je riječ o mjerodavnom tržištu koje se prema Preporuci EK, nalazi na popisu tržišta podložnih prethodnoj regulaciji, HAKOM je odlučio kako je mjerodavno tržište veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji, podložno prethodnoj regulaciji. Pri donošenju odluke, HAKOM je uzео u obzir stanje na tržištu elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u Republici Hrvatskoj.

Nakon što je odredio mjerodavno tržište, HAKOM je, na temelju određenih mjerila iz članka 55. stavka 3. ZEK-a, Prijedlogom Odluke II. utvrdio operatore sa značajnom tržišnom snagom na tržištu veleprodajnog završavanja poziva u vlastitoj javnoj telefonskoj mreži koja se pruža na fiksnoj lokaciji.

Slijedom navedenoga, Agencija je donijela mišljenje kao u izreci.

Predsjednik Vijeća
za zaštitu tržišnog natjecanja

Mladen Cerovac, mag. iur.

11.5 Privitak 5 – Komentari na dokument analize

Odgovori na komentare			
Ispitanik	Br.	Zaprimljeni komentari	HAKOM-ovo mišljenje i stajalište
HT	1.	<p>Vezano uz predloženu iznimku u odnosu na trenutno važeću regulaciju cijene terminacije poziva HT uočava nekoliko bitnih ograničenja koja mogu dovesti do ponovnog narušavanja ravnopravnosti položaja operatora u Republici Hrvatskoj na sličan način kao što je bio slučaj prije deregulacije terminacije poziva s A brojeva izvan EEA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - HT, kao vjerojatno niti ostali operatori u Republici Hrvatskoj, nema dostupne podatke o dodijeljenoj numeraciji pojedinom operatoru kao ni pristup bazama prenesenih brojeva u pojedinoj državi, te stoga HT nije u mogućnosti utvrditi analizom A broja iz mreže kojeg operatora je započeo pojedini poziv; - u slučaju kad ne postoji izravno međupovezivanje i ugovor između pojedinih krajnjih operatora nije dostupan podatak o cijeni terminacije poziva koju naplaćuje pojedini operator izvan EEA za prometa iz Republike Hrvatske, s obzirom da cijena koja se operatorima naplaćuje uključuje i tranzit jednog ili više operatora putem kojih se prenosi i isporučuje promet između dva operatora; - zbog promjena tečaja i svakodnevnih promjena cijena drugih operatora usporedba cijena koja se obračunava operatorima u Republici Hrvatskoj može se mijenjati na dnevnoj osnovi (na primjer jedan dan cijena terminacije u mrežu pojedinog operatora može biti 	<p>Komentar se prihvaća.</p> <p>Operatori navode da nemaju dostupne podatke o dodijeljenoj numeraciji pojedinom operatoru kao ni pristup bazama prenesenih brojeva u pojedinoj državi. Također, obzirom da hrvatski operatori za terminiranje prometa prema non EEA operatorima koriste tranzitne operatore, hrvatski operatori nemaju podatak o cijeni terminacije poziva koju naplaćuje pojedini operator izvan EEA za promet iz Republike Hrvatske, te bi price-cap načelo za operatore u non EEA zemljama koji hrvatskim operatorima naplaćuju cijenu nižu ili jednaku reguliranoj dovelo do povećanja mogućih prijevornih radnji, a za koje u ovom trenutku ne postoji rješenje.</p> <p>Slijedom navedenog, HAKOM je prihvatio navedene komentare operatora i izmijenio Dokument u odnosu na prijedlog koji je bio na javnoj raspravi tako da regulacija po A broju i dalje ostane definirana na način da su svi pozivi s A brojeva operatora iz non EEA područja izuzeti od regulacije i predmet su komercijalnog dogovora između operatora.</p>

	<p>niža od regulirane u Republici Hrvatskoj, a drugi dan viša).</p> <p>Prethodno opisano potencijalno omogućuje operatorima izvan EEA da u pojedinoj zemlji neki operator bez pretplatničke baze definira vrlo nisku cijenu za terminiranje prometa u svoju mrežu (gdje ništa ne gubi jer nema prometa), a s druge strane bi mogao prikupljati promet prema Republici Hrvatskoj i time ostvarivati dobit za operatore u pojedinoj državi izvan EEA, ponovno na račun operatora u Republici Hrvatskoj.</p> <p>HT u ovom trenutku nema saznanja na koji način bi se navedena ograničenja mogla otkloniti, te koliko bi to bilo tehnički i financijski zahtjevno. Prema informacijama koje su nam dostupne vezano uz implementaciju slične odredbe u Portugalu (tamošnji regulator odredio je obvezu samo u slučajevima kada je moguće utvrđivanje iznosa koji operator izvan EEA naplaćuje), iako su operatori dobili dulje razdoblje za implementaciju iste, još uvijek nisu došli do rješenja na koji način bi se isto moglo implementirati.</p> <p>Slijedom svega prethodno navedenog smatramo kako bi predložena iznimka u primjeni komercijalnih cijena za pozive s brojeva izvan EEA za operatore značilo potrebu implementacije novih zahtjevnih rješenja, uz mogućnost ponovnog dovođenja operatora u Republici Hrvatskoj u neravnopravni položaj u odnosu na operatore izvan EEA, te stoga ne vidimo koje bi bile prednosti koje bi predložena regulacija donijela operatorima u Republici Hrvatskoj, odnosno općenito Republici Hrvatskoj.</p> <p>Stoga HT traži da se u dijelu regulatorne obveze koja se odnosi na nadzor cijena u Prijedlogu Analize tržišta ne određuje predložena nova regulatorna obveza, odnosno da se operatorima u Republici Hrvatskoj i dalje ostavi mogućnost komercijalnog pregovaranja</p>	
--	---	--

	<p>vezano uz cijene terminacije poziva s brojeva izvan EEA, neovisno o tome kako su određene cijene terminacije poziva za pozive iz Republike Hrvatske u mreži pojedinog operatora izvan EEA.</p> <p>Slijedom prethodno navedenog HT predlaže brisanje sljedećeg odlomka na stranici 38. Prijedloga Analize tržišta:</p> <p><i>„Iznimno, u slučaju kada operator u zemlji na području izvan EEA naplaćuje hrvatskom operatoru cijenu terminacije koja je jednaka ili niža od regulirane cijene određene hrvatskim operatorima za EEA pozive, hrvatski operatori ne smiju za pozive s A broja započelih u mrežama takvih operatora izvan EEA naplaćivati cijenu koja bi bila veća od regulirane cijene terminacije. U svim ostalim slučajevima započinjanja poziva s A brojeva iz mreža operatora koji se nalaze izvan EEA područja, cijene se određuju na temelju komercijalnog dogovora dvaju operatora.“</i></p> <p>U slučaju ukoliko bi HAKOM neovisno o prethodno navedenom i dalje razmatrao mogućnost možebitnog propisivanja iznimke vezano uz komercijalno određivanje cijena poziva s brojeva izvan EEA, smatramo kako bi prije propisivanja takve iznimke bilo potrebno detaljnije od strane svih sudionika na tržištu razmotriti mogući utjecaj predložene mjere na dionike na tržištu u Republici Hrvatskoj, odnosno općenito na Republiku Hrvatsku, mogućnosti za implementaciju iste, te s obzirom na sve to opravdanost uvođenja predložene regulacije. Predlažemo da se u tom slučaju od strane HAKOM-a organiziraju radionice s operatorima, kao što je to bio slučaj na primjer pri određivanju uvjeta IP međupovezivanja.</p>	
2.	<p>Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže – pristup u svrhu IP međupovezivanja</p> <p>HT podsjeća kako je već tijekom travnja ove godine obavijestio</p>	<p>Komentar se prihvaća.</p> <p>Tekst dokumenta Analize je izmijenjen na način kako je</p>

	<p>HAKOM i sve operatore s kojima ima uspostavljeno međusobno povezivanje o planiranom datumu gašenja TDM kapaciteta u mreži HT-a.</p> <p>HT je pri određivanju planiranih datuma gašenja TDM kapaciteta vodio osobito računa o propisanom načinu i rokovima obavještavanja HAKOM-a i operatora.</p> <p>S obzirom da je HT već proveo postupak obavještavanja operatora s kojima ima uspostavljeno izravno PSTN/TDM međupovezivanja o ukidanju istog sukladno važećim regulatornim obvezama, čime je osigurana regulatorna predvidivost za sudionike na tržištu, smatramo kako je u Prijedlogu Analize tržišta u odnosu na HT potrebno navesti kako je već provedeno obavještavanje operatora, te da će se u mreži HT-a postupak ukidanja PSTN/TDM međupovezivanja i prelazak na isključivo IP međupovezivanje provesti do 1. svibnja 2019.</p> <p>Napominjemo kako slijedom poslanih obavijesti HT nije zaprimio niti od jednog operatora s kojim ima uspostavljeno izravno međupovezivanje prigovor vezano uz predloženi rok, niti je zatražena odgoda ukidanja PSTN/TDM međupovezivanja.</p> <p>Slijedom prethodno navedenog, smatramo kako u odnosu na HT Prijedlogom Analize tržišta nije opravdano, niti potrebno određivanje ponovne obveze obavještavanja operatora od strane HT-a o ukidanju PSTN/TDM međupovezivanja, te time i odgađanje planiranog roka za ukidanje PSTN/TDM međupovezivanja.</p> <p>Naime, možebitnim nametanjem odgode planiranog roka ukidanja PSTN/TDM međupovezivanja u mreži HT-a, upravo u odnosu na HT ne bi bila omogućena regulatorna predvidivost, te bi se HT-u nepotrebno nametnuli dodatni troškovi vezano uz produljenu obvezu omogućavanja PSTN/TDM međupovezivanja.</p>	predložio HT.
--	--	---------------

	<p>Stoga predlažemo da se u cilju otklanjanja mogućih dvojbi vezano uz predmetnu obvezu u slučaju HT-a u Prijedlogu Analize tržišta navede datum ukidanja PSTN/TDM međupovezivanja s HT-om o kojem su već obaviješteni HAKOM i operatori s kojima HT ima uspostavljeno izravno međupovezivanje, na primjer na sljedeći način:</p> <p><i>„Sukladno obvezi iz prethodne analize predmetnog tržišta iz ožujka 2015. godine HT je u travnju 2018. godine obavijestio operatore s kojima ima uspostavljeno izravno PSTN/TDM međupovezivanje s nepokretnom mrežom HT-a o ukidanju mogućnosti PSTN/TDM međupovezivanja i prelasku na isključivo IP međupovezivanje najkasnije do 1. svibnja 2019. godine. Na taj način je osigurana regulatorna predvidivost za sudionike na tržištu, a što je jedan od bitnih uvjeta za stabilno poslovanje operatora.“</i></p>	
3.	<p>Obveza pristupa i korištenja posebnih dijelova mreže – STM1 sučelja</p> <p>S obzirom da se Prijedlogom Analize tržišta više ne propisuje obveza omogućavanja PSTN/TDM međupovezivanje, te da se STM1 sučelja koriste isključivo kod PSTN/TDM međupovezivanja, HT smatra kako u prijedlogu Analize tržišta nije više potrebno određivati niti regulatorne obveze vezano uz osiguravanje i naplatu STM 1 sučelja. Stoga predlaže brisanje prvog odlomka u poglavlju Osiguranje zajedničkog prostora i elektroničke infrastrukture i opreme iz prijedloga Analize tržišta.</p>	<p>Komentar se prihvaća.</p> <p>Tekst dokumenta Analize je izmijenjen na način kako je predložio HT.</p>
4.	<p>Obveza transparentnosti – uvjeti plaćanja</p> <p>U odnosu na obvezu transparentnosti i uvjete plaćanja HT predlaže da se na rok dospjeća novčanih obveza za regulirane veleprodajne usluge primjeni zakonski rok od 30 dana. Isto predlaže da ovaj rok počinje teći od dana kada je HT kao vjerovnik ispunio svoju obvezu, a koji predstavlja kraj kalendarskog mjeseca odnosno obračunskog razdoblja u kojem je usluga od strane HT-a pružena operatoru</p>	<p>Komentar se ne prihvaća.</p> <p>Naime, HAKOM kao regulator na predmetnom tržištu mora pronaći najbolje rješenje u situaciji gdje HT mora operatorima korisnicima zbog regulatorne obveze pristupa mreži omogućiti pristup veleprodajnim uslugama, a operatori korisnici trebaju na vrijeme podmirivati svoja dugovanja proizašla s osnova korištenja veleprodajnih usluga.</p>

		<p>korisniku. Također, HT navodi kako za dostavu bjanko zadužnice logično da se ista traži za cijelo vrijeme trajanja ugovornog odnosa, a ne samo za rok od jedne godine pa stoga predlaže da se ista briše.</p>	<p>HAKOM stoga ne smatra opravdanim skratiti rok dospijeca plaćanja s postojećih 60 na ukupno 30 dana te smatra kako je određeni rok od 60 dana u skladu s odredbom članka 11. stavka 1. Zakona o financijskom poslovanju i predstečajnoj nagodbi (dalje: ZFPPN) jer se navedenom odredbom omogućava poduzetnicima da ugovorom ugovore rok ispunjenja novčane obveze do 60 dana. Štoviše navedenim zakonom se u članku 11. stavku 2. omogućava ugovaranje čak i duljeg roka.</p> <p>Također, HAKOM ne prihvaća prijedlog HT-a za izmjenom odredbe o roku dospijeca plaćanja na način da ista glasi, „...od dana kada je HT ispunio svoju obvezu odnosno izvršio uslugu...“ odnosno da se rok dospijeca računa umjesto od dana „zaprimanja računa“ određuje od dana „kada je HT ispunio svoju obvezu odnosno izvršio uslugu“. Naime, navedeno je u skladu s člankom 11. stavkom 4. točkom 1. ZFPPN-a.</p> <p>Nadalje, odredba kojom je određeno kako operator koji u razdoblju od jedne godine uredno podmiruje svoje obveze, nakon jedne godine nije obavezan dostavljati instrumente osiguranja, ne isključuje pravo HT-a zatražiti od istog operatora instrumente osiguranja plaćanja u slučaju da takav operator u određenom trenutku prestane uredno ispunjavati svoje obveze. U skladu s prethodno navedenim, odredba ostaje neizmijenjena.</p>
5.	<p>Arhitektura mreže HT-a za potrebe TDM međupovezivanja</p> <p>S obzirom na promjene u mreži HT-a, te prebacivanje međunarodnog prometa na SIP međupovezivanje HT predlaže sljedeće izmjene u drugom odlomku na stranici 9. Prijedloga Analize tržišta:</p> <ul style="list-style-type: none">- brisanje reference broj 19. na kraju prve rečenice- brisanje druge i treće rečenice: „HT preko svojih regionalnih centrala	<p>Komentar se prihvaća.</p> <p>Tekst dokumenta Analize je izmijenjen na način kako je predložio HT.</p>	

		<p>prihvaća međunarodne pozive. Također, na HT-ove regionalne centrale HT spaja i dalje operatore nepokretnih mreža kao i operatore pokretnih mreža.“.</p>	
A1.	6.	<p>Prijedlogom Odluke M1/2014 u okviru regulatorne obveze nadzora cijena uvodi se iznimka od deregulacije poziva započelih s A brojeva koji pripadaju nekom od EEA operatora, te se uvodi dodatna regulacija cijene terminacije za pozive s A broja započelih u mrežama operatora koji naplaćuju hrvatskom operatoru jednaku ili nižu reguliranu cijenu određenu hrvatskim operatorima za EEA pozive. U obrazloženju HAKOM navodi da se ovakva dodatna regulacija cijena uvodi radi sprečavanja neopravdanog nerazmjera cijena.</p> <p>A1 se protivi ovakvom prijedlogu jer smatra da ne postoje valjani razlozi za uvođenje ovakve regulacije niti je HAKOM prikazao podatke koji bi ukazali na potrebu za promjenom regulacije, a da bi s druge strane, prihvaćanje Prijedloga odluke M1/2014 imalo iznimno negativne učinke na poslovanje hrvatskih operatora.</p> <p>Prije svega, A1 ukazuje da nije jasno što se točno smatra neopravdanim nerazmjerom cijena i na zaštitu kojih operatora je predložena regulacija usmjerena. Ako je HAKOM kod kreiranja ovog prijedloga imao na umu slučajeve iz prošlosti, primjerice zahtjev američkog operatora Verizon, A1 ukazuje na činjenicu da je Verizon u 2017. godini imao godišnji bruto prihod u iznosu pod 126 milijardi USD što je dva puta više od hrvatskog BDP-a u istoj godini.</p> <p>Neovisno o nerazmjeru financijske štete između one koje može nastati operatoru poput Verizona i one koja može nastati na hrvatskom tržištu elektroničkih komunikacija u slučaju primjene regulacije (npr. procjena je A1 da bi negativni efekt na poslovanje A1</p>	<p>Komentar se prihvaća.</p> <p>Vidi obrazloženje u komentaru broj 1.</p>

	<p>bio cca 500.000 kn godišnje), A1 dodatno skreće pažnju HAKOM-u na otvorena pitanja i nemogućnosti implementacije takve regulacije:</p> <ul style="list-style-type: none">- Nejasno je za koje operatore se primjenjuje regulacija, te na koji način se implementira jer A1 ima komercijalni odnos isključivo sa EEA tranzitnim operatorima. <p>Drugim riječima, A1 nema uspostavljeno direktno međupovezivanje ni potpisane ugovore o međupovezivanju ni s jednim operatorom na području izvan EEA, odnosno A1 nema direktan komercijalni odnos za glasovni promet ni s jednim operatorom na području izvan EEA.</p> <p>Naime, A1 sav međunarodni odlazni promet šalje putem tranzitnih EEA operatora, pri čemu ti tranzitni operatori A1 Hrvatskoj naplaćuju promet prema vlastitim cjenicima koji su definirani na komercijalnoj osnovi. Cijene u tranzitnim cjenicima sastoje se od cijene terminacije u mrežu krajnjeg operatora, te tranzitne naknade, pri čemu A1 nema uvid u strukturu tih cijena. Destinacije za zemlje izvan EEA u cjenicima se u pravilu odnose na cijelu državu, odnosno nisu segmentirane po operatorima, te A1 ne zna cijene za pojedine operatore unutar određene zemlje.</p> <ul style="list-style-type: none">- A1 nema razvijen sustav za obračun koji može implementirati razlike u cijenama na razini numeracija pojedinih operatora pa čak ni pojedinih zemalja. Ispunjavanje ovakve regulatorne obveze zahtijevalo bi od hrvatskih operatora praćenje regulacije u svim državama izvan EEA, što je praktično nemoguće i predstavljao bi neopravdani teret i trošak na strani hrvatskih operatora koji strani operatori nemaju. Dodatni razvoj billinga bi bio preskup i neopravdan, pa bi implementacija reguliranih cijena morala uključivati grupu zemalja, odnosno morala bi uključivati i operatore čija je cijena terminacije viša od hrvatske regulirane cijene.- Ograničavanje visine cijene terminacije koje hrvatski operatori naplaćuju operatorima za pozive započete s A brojeva izvan EEA neće	
--	--	--

		donijeti nikakav pozitivan učinak za krajnje korisnike u Hrvatskoj.	
ISKON	7.	<p>Iskon smatra da je postojeći princip deregulacije cijene terminacije poziva u slučaju poziva započetih s A brojeva izvan EU(EEA), pri čemu operatori imaju mogućnost pregovaranja o cijenama terminacije poziva s A brojeva izvan EU(EEA), dovela do boljeg položaja hrvatskih operatora na međunarodnom tržištu što je pozitivno utjecalo na domaće operatore i korisnike.</p> <p>S obzirom da trenutno uređenje i uvedena regulacija odgovara potrebama i stanju na tržištu, a bez dovođenja domaćih operatora i korisnika u neravnopravan položaj u odnosu na operatore izvan EU(EEA) i s obzirom na to da su operatori u svoje mreže implementirali sustave raspoznavanja A broja kako bi mogli obračunavati komercijalno određene cijene terminacije poziva s brojeva izvan EU(EEA) područja. Stoga, Iskon smatra da je opravdano i potrebno zadržati postojeći princip regulacije cijena terminacije poziva isključivo u slučaju poziva započetih s A brojeva koji pripadaju nekom od nacionalnih ili EU(EEA) operatora.</p> <p>Naime, Iskon ističe, ukoliko bi došlo do izmjene postojeće regulacije cijena terminacije poziva, da je nužno provesti detaljnu analizu mogućnosti implementacije eventualnih izmjena te učinke na tržište, operatore i korisnike.</p> <p>Iskon ističe da bi predložena regulacija dovela u neravnopravnog položaja hrvatske operatore naspram operatora izvan EU(EEA). Iskon ističe da već prilikom implementacije i provedbe postavljaju se pitanja na koja operatori ne znaju odgovore, poput cijene terminacije poziva koju naplaćuje operator izvan EU(EEA) za promet iz Republike</p>	<p>Komentar se prihvaća</p> <p>Vidi obrazloženje u komentaru broj 1.</p>

		<p>Hrvatske, zatim nedostupnost podataka o numeraciji dodijeljenoj pojedinom operatoru kao i podacima o prenesenim brojevima što utječe na mogućnosti utvrđivanja iz mreže kojeg operatora je započeo poziv.</p> <p>S obzirom na prethodno navedeno, Iskon smatra da bi se trebao zadržati postojeći režim regulacije cijene terminacije poziva, odnosno da se hrvatskim operatorima i dalje ostavi mogućnost komercijalnog određivanja cijena, tj. pregovaranja cijena terminacije poziva s brojeva izvan EU(EEA), neovisno o tome kako su određene cijene terminacije poziva za pozive iz Republike Hrvatske u mreži pojedinog operatora izvan EU(EEA).</p> <p>Iskon predlaže da se u dokumentu analize tržišta briše sljedeći dio: <i>„Iznimno, u slučaju kada operator u zemlji na području izvan EEA naplaćuje hrvatskom operatoru cijenu terminacije koja je jednaka ili niža od regulirane cijene određene hrvatskim operatorima za EEA pozive, hrvatski operatori ne smiju za pozive s A broja započelih u mrežama takvih operatora izvan EEA naplaćivati cijenu koja bi bila veća od regulirane cijene terminacije. U svim ostalim slučajevima započinjanja poziva s A brojeva iz mreža operatora koji se nalaze izvan EEA područja, cijene se određuju na temelju komercijalnog dogovora dvaju operatora.“</i></p>	
OPTIMA	8.	<p>Optima smatra kako je predložena regulacija neprovediva u praksi jer nemaju saznanja o cijenama koje pojedini operatori izvan EEA naplaćuju za završavanje poziva originiranih iz hrvatskih mreža, te nema informaciju kojem operatoru pripada pojedini pozvani broj izvan EEA. Naime, Optima je povezana s određenim brojem međunarodnih operatora koji tranzitiraju pozive prema mrežama drugih operatora. Na taj način poziv započet iz mreže Optime može dosegnuti mrežu bilo kojeg operatora na svijetu, bez da Optima ima točnu informaciju kojem krajnjem operatoru pozvani broj pripada.</p>	<p>Komentar se prihvaća</p> <p>Vidi obrazloženje u komentaru broj 1.</p>

		<p>Cjenici koje Optima dobiva od međunarodnih operatora partnera ne sadrže strukturu cijena po pozvanim operatorima, već po prefiksima pozvanih destinacija, pri čemu prefiks predstavlja prvih nekoliko znamenaka pozvanog broja. Prefiks ne sadrži točnu informaciju kojem krajnjem operatoru pozvani broj pripada, a dodatni razlog tome je što cjenik ne sadrži informaciju o prenesenim brojevima. Štoviše, situacija je posebno kompleksna kada se radi o prefiksima koji označavaju nepokretne mreže (zemljopisne numeracije), jer za te slučajeve prefiksi ne sadrže nikakvu informaciju o odredišnom operatoru (npr. 38598 je prije uvođenja prijenosa brojeva predstavljao prefiks HR operatora T-Mobile, dok su numeracije iza prefiksa 3851 dodjeljivane svim nepokretnim HR operatorima).</p> <p>Optimi, kao operatoru nepokretne mreže, bilo bi nemoguće prikupiti potpune i valjane informacije od svih operatora izvan EEA o cijenama završavanja poziva u njihove mreže i pripadajućim prefiksima. Iznimno zahtjevna i skupocjena bila bi implementacija informacija o svim pozvanim brojevima koji pripadaju svim svjetskim operatorima u interne sustave operatora (npr. billing i ruting). Također, Optima ističe da bi bilo nemoguće sustavno održavati sve prethodno navedene informacije ažuriranima, s obzirom na brzu dinamiku njihove izmjene (promjena cjenika, uvođenje novih operatora, prijenos brojeva, dodjela novih numeracija, oduzimanje numeracija itd.).</p> <p>Optima smatra da je potrebno zadržati postojeću regulaciju za naplatu prometa izvan EEA, te ostaviti mogućnost operatorima da međusobno, bilateralnim pregovorima ugovore primjenu nereguliranih cijena.</p>	
TERRAKOM	9.	<p>Obveza nadzora cijena i vođenja troškovnog računovodstva – regulacija non EEA poziva</p> <p>Terrakom ne može podržati uvođenje dodatne regulacije na</p>	<p>Komentar se prihvaća</p> <p>Vidi obrazloženje u komentaru broj 1.</p>

	<p>dereguliranom tržištu terminacije poziva započelih s A brojeva koji ne pripadaju nekom od EEA operatora prvenstveno zbog kompleksnosti implementacije sustava koji bi na ispravan način mogao raspoznavati brojeve po mrežama unutar pojedine države u realnom vremenu.</p> <p>Budući da Analizom nije u potpunosti objašnjena pozadina uvođenja djelomične regulatorne obveze za non EEA promet, a niti ne sugerira na koji način bi se ista trebala implementirati, u ovom trenutku nije izgledno da će biti moguće provesti ovu regulaciju, a da ista ne dovede u pitanje cijeli koncept segmentirane regulacije cijena.</p> <p>Terrakom navodi kako nije moguće ispravno raspoznavati promet različitih mreža u zemljama izvan EEA, iz Analize nije moguće utvrditi kako će ova regulacija utjecati na tranzitne promete. Posebno ističe kako je navedeno bitno za manje operatore koji za svoje promete uglavnom koriste tranzitne operatore.</p> <p>Terrakom smatra kako je nužno prije uvođenja dodatne regulatorne obveze osigurati sve preduvjete za provođenje takve regulacije, jer u protivnom ista može prouzročiti značajnu financijsku štetu RH operatoru.</p> <p>Mišljenja su kako postoje znatne prepreke za uvođenje regulatorne obveze nadzora cijena za pozive započelih sa A brojeva iz mreža operatora koji se nalaze izvan EEA područja te predlažu da se zadrži mogućnost komercijalnog određivanja cijena neovisno o cijenama poziva koju naplaćuju operatori izvan EEA područja za RH promet.</p>	
10.	<p>Vodovi u svrhu međupovezivanja</p> <p>Terrakom navodi da je odlukom o IP međupovezivanju određeno da operatorima koji imaju ostvareno TDM međupovezivanje, prelazak na</p>	<p>U slučaju IP međupovezivanja, kada se vodovi koriste kao dvosmjerni, HAKOM je mišljenja da bi troškove vodova trebalo dijeliti ovisno o količini razmijenjenog prometa, kako je propisano Standardnom ponudom HT-a za usluge</p>

	<p>IP međupovezivanje ne smije uzrokovati nikakve dodatne troškove u smislu plaćanja naknada vezano za uspostavu IP međupovezivanja (troškovi kao što su troškovi 1G sučelja, testiranja).</p> <p>Nadalje, Terrakom navodi kako su operatori, zbog ostvarenja visoke raspoloživosti, dužni povezati se putem minimalno dvije IP veze u dvije različite točke, neovisno povezuju li se unutar istog grada ili u različitim gradovima (sukladno uvjetima za IP povezivanje pojedinog operatora). Također, operatori su dužni uspostaviti minimalno dva SIP (eng.Session Initiation Protocol) linka, neovisno radi li se o dva aktivna SIP linka ili jedan aktivan SIP link i jedan standby SIP link.</p> <p>Terrakom ističe kako za potrebe TDM međupovezivanja sa HT-om ima ostvareno međupovezivanje u regionalnom području Zagreb, te da je za vlastiti promet osigurao vlastiti vod. Nadalje, ističe da je za potrebe potpunog prelaska na IP međupovezivanje, HT u svojoj Standardnoj ponudi definira dva pristupna područja Zagreb i Rijeku.</p> <p>Naime, Terrakom navodi kako za potrebe TDM međupovezivanja sa A1 ima ostvareno međupovezivanje u Zagrebu i Splitu, gdje je vod u Zagrebu osigurao Terrakom, a vod u Splitu A1. Također, Terrakom ističe da je u oba slučaja, prilikom pregovaranja o prelasku na IP međupovezivanje, predložio raspodjelu troškova za pristupne vodove, konkretno na način da trošak za spajanje točke u Zagrebu snosi Terrakom, dok trošak za spajanje točke u Rijeci snosi HT, odnosno u Splitu A1.</p> <p>Slijedom navedenog, Terrakom smatra opravdanim da se prihvati njihov prijedlog raspodjele troškova vodova u svrhu međupovezivanja.</p> <p>Nadalje, Terrakom ističe da operatori za spajanje druge pristupne točke (Zagreb,Rijeka) traže komercijalno ugovaranje međugradskog</p>	<p>međupovezivanja i Minimalnom ponudom A1 za međupovezivanje. Naime, HAKOM je mišljenja da ako je u TDM međupovezivanju trošak vodova dijeljen ovisno o količini razmijenjenog prometa da bi isti princip trebalo primijeniti i u slučaju IP međupovezivanja.</p>
--	--	--

	<p>voda. Naime Terrakom smatra da su međugradski vodovi još jedan u nizu načina kako HT i A1 koriste svoju dominantnu poziciju na tržištu kako bi onemogućili manje telekome u razvoju. Naime, Terrakom navodi da je cijena 1Gbps voda između Zagreba i Rijeke, prema ponudama navedenih telekoma preko 5000 kn/mjesečno. Dok su istovremeno cijene vodova za pristup internetu su znatno manje već od 1500 kn/mjesečno za 1Gbpsvod.</p> <p>Stoga, Terrakom navodi da ovakvo stanje na tržištu šteti malim operatorima i u konačnici korisnicima, te predlaže što hitniju regulaciju cijena međugradskih vodova koje bi se uskladile sa cijenama vodova na stranim tržištima.</p>	
--	---	--